

slovenský národopis

2 | 22

VEDA, VYDAVATELSTVO
SLOVENSKEJ
AKADÉMIE VIED, 1974

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online sprístupnené iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlišené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com

www.cejsh.icm.edu.pl

www.cceol.de

www.mla.org

www.ulrichsweb.com

www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

OBSAH

Ján Botík, Monografické štúdium oblasti ako metóda (Na margo výskumu v Honte)	177
Ema Kaňouňová, Tradičné formy vinohradníctva a ovocinárstva v hornom Honte	183
Viera Nosáľová, ľudový odev v Honte na základe materiálu z 20. storočia	223
Viera Valentová, Zariadenie obydlija v Jablňovciach v Honte	253
Jarmila Pátková, Tradície remeselnej a domáckej výroby v západnej časti Hontu	283
Emília Horváthová, K svadobným zvykom troch hontianskych obcí	301

ROZHLADY

Dohoda o spolupráci medzi Slovenskou národopisnou spoločnosťou pri SAV a Polskim Towarzystwom Ludoznawczym (Andrej Sulitka)	326
Seminár o stave prác a o ďalších úlohách na Etnografickom atlase Slovenska (Olga Danglová)	328
Medzinárodná konferencia Agricultura carpatica I. (Peter Slavkovský)	332
Jubileum knihovníčky a bibliografky M. Kubovej (P. S.)	334
RECENZIE A REFERÁTY	335
BIBLIOGRAFIA	340

СОДЕРЖАНИЕ

СТАТЬИ

Ян Ботик, Монографическое изучение области как метод (относительного исследования в Гонте)	177
--	-----

Эма Каňоунова, Традиционные формы виноградарства и плодоводства в верхнем Гонте	183
Вера Носалова, Народная одежда в Гонте на основании материала 20-ого века	223
Вера Валентова, Обстановка жилища в селе Яблньовце в Гонте	253
Ярмила Паткова, Традиции ремесленной и кустарной продукции в западной области Гонта	283
Эмилия Горватова, Свадебные обычаи в трех поселках Гонта	301
ОБЗОРЫ	326
РЕЦЕНЗИИ И РЕФЕРАТЫ	335
БИБЛИОГРАФИЯ	340

INHALT

Ján Botík, Monographisches Regionsstudium als Methode. (Über die Forschung in der Region Hont)	177
Ema Kaňouňová, Traditionelle Formen des Wein- und Obstbaues in oberen Hont	183
Viera Nosáľová, Volkstümliche Kleidung in Hont aufgrund des Materials aus dem 20. Jahrhundert	223
Viera Valentová, Einrichtung der Wohnung in der Gemeinde Jablňovce in Hont	253
Jarmila Pátková, Traditionen der handwerklichen und heimischen Erzeugung im westlichen Teil des Hont Gebietes	283
Emília Horváthová, Hochzeitsbräuche in drei Hont Gemeinden	301
RUNDSCHAU	326
BÜCHERBESPRECHUNGEN UND REFERATE	335
BIBLIOGRAPHIE	340

Na 1. strane obálky: Žena z Hontianskych Tesár v ľudovom odevu zo začiatku 19. storočia. Akvarel J. Heinbuchera-Bikessyho (1816). Reprod. z diela: J. Markov, Slovenský ľudový odev v minulosti.

Auf der Vorderseite des Umschlages: Frau aus Hontianske Tesáre in Volkskleidung aus dem Beginn des 19. Jahrhunderts. Aquarell von J. Heinbucher-Bikessy (1816). Reproduktion aus dem Buch von J. Markov, Slowakische volkstümliche Kleidung in der Vergangenheit.

K SVADOBNÝM ZVYKOM TROCH HONTIANSKÝCH OBCÍ

EMÍLIA HORVÁTHOVÁ
Národopisný ústav SAV, Bratislava

Cieľom tohto príspevku je podať syntetický obraz o priebehu svadby približne od roku 1900, a to v obciach Dačov Lom, Cerovo, a Senohrad. Na tieto obce sme sa sústredili preto, že v porovnaní s ostatnými v tejto oblasti dosiaľ preskúmanými obcami sa svadobný obrad v nich zachoval pomerne v najrozvinutejšej forme.¹ Rozšírenie pozornosti na ďalšie obce by prinieslo iba málo nových poznatkov, pokiaľ ide o samy zvykoslovné prvky, no vzhľadom na rozličné zaradenie jednotlivých javov v celkovej štruktúre svadby nielen v jednotlivých obciach ale aj v rôznych obdobiach by sa celkový obraz natoľko skomplikoval, že by bol prakticky neprehľadný.

Z vybraných obcí v Dačovom Lome a Cerove, kde sa obyvateľstvo hlási k evanjelickej konfesii, bolo v predchádzajúcich generáciách výrazné úsilie obmedziť počet detí v rodine na jedno, najviac dve. Hoci išlo o pomerne bohaté obce, je zrejmé, že rozhodujúcim činiteľom tu bol ekonomický moment, diktovaný úsilím, aby nemovitý majetok prešiel do vlastníctva ďalšej generácie aspoň v pôvodnom rozsahu, ak sa ho už ženbou alebo vydajom nepodarilo podstatne rozšíriť. Keď sa stalo, že v rodine boli dvaja synovia, situácia sa obvykle riešila tým spôsobom, že jedného z nich priženili do gazdovstva, ktorého dedičkou bola jediná dcéra. Rozšírením a dlhodobou existenciou

jednodetného systému bolo v obidvoch obciach priženie sa do rodiny dievčaťa oveľa rozšírenejšie ako v Senohrade, kde sa počet detí v rodine natoľko neobmedzoval.

Úsilie získať pre svoje dieťa vhodného životného partnera ako aj všeobecný názor na primeraný vek pre uzavretie sobáša viedli k tomu, že sa vydávali dievčatá 14–18-ročné za mládenčov 18-ročných a starších. V tomto veku síce už vznikali medzi mladými ľuďmi citové vzťahy, no o sobáši ešte neuvažovali. Riešenie tejto závažnej otázky bolo plne v rukách rodičov a blízkych príbuzných zo staršej generácie. To pravda neznamená, že by rodičia boli celkom negovali želania svojich detí. Naopak, všemožne podporovali rastúcu náklonnosť medzi mladými ľuďmi v takých prípadoch, ak tie vyhovovali ich predstávam a kritériám.

K tradičným spôsobom vyjadrenia záujmu o dievča zo strany mládenca patrilo uprednostňovanie pri voľbe partnerky na tanečných zábavách, veľkonočná oblievačka, postavenie mája a pod., no najmä chodenie na vohľady. Pri vohľadoch už aj dievča mohlo výraznejšie prejaviť svoju náklonnosť. Najprv chodievali mládenci spoločne traja-štyria popod okná. Keď po čase pustilo dievča niektorého aj do domu, znamenalo to, že jeho pozornosť je vítaná. Potom už chodil

¹ V hontianskej oblasti sme zo zvykoslovného hľadiska dosiaľ preskúmali okrem spomínaných troch obcí Lackov, Rykyně, Šipice, Ladzany

a na území MLR Potvorice a Sudice.

² Zriedkavejšie mohol prísť aj v iný deň s výnimkou piatka.

mládenec na voľfady pravidelne každý štvrtok a sobotu, pred desiatou večer však musel odísť.² Stávalo sa, že sa mládenec s dievčaťom intímne zblížili a ich vzťah neostal bez následkov. Potom už iné ohľady museli ustúpiť, pretože etická norma si vyžadovala, aby sa svadba odbavovala čo najskôr, pokiaľ ešte stav nevesty nebol nápadný a mohla ísť na sobáš vo venci.³ Na druhej strane dochádzalo k prípadom, keď voľba rodičov bola v príkrom rozpore so želaním syna či dcéry. V takejto situácii sa nezriedka obracali o pomoc k ľuďom, o ktorých predpokladali, že vedia pripraviť alebo aspoň poradiť účinné filtra a iné prostriedky tohto druhu.⁴

Príprava svadby mala v prechádzajúcich desaťročiach svoju postupnú gradáciu, rozčlenenú na niekoľko etáp, v ktorých každá mala osobitný význam a funkciu. Najprv rodina, od ktorej vychádzala iniciatíva, zisťovala stanovisko druhej strany. Až keď dostali pozitívny odkaz, začali prebiehať oficiálne a v zmysle zvykových noriem záväzné formy dohôdov.⁵

V Dačovom Lome podľa správ najstarších informátorov prvou obradnou etapou v svadobnom rituáli boli *pitánke*. Tie sa obvykle odbavovali až vtedy, keď sa cez sprostredkujúce osoby ujasnili stanoviská zainteresovaných rodín. No až sľub daný mládenčovi, jeho rodičom a krstnému otcovi na pytačkách bol obojstranne záväzný. Pytačky sa neviazali na určitú časť roka, mohli sa odbavovať v ľubovoľnú nedeľu.

Bezprostrednou prípravou na svadbu bolo *chodenie s putňou*. V niektorú nedeľu prišiel mládenec s príbuznými a starejším do domu nevesty, kde ich už očakávali. Medzi pohostením dohodli obidve rodiny nielen podrobnosti svadby, ale aj majetkoprávne otázky a usporiadanie života novej rodiny. Predovšetkým sa museli dohodnúť, u koho budú mladí bývať, teda či pôjde dievča za nevestu alebo mládenec za prístavka, čo malo vplyv aj na priebeh svadby, nehovoriac už o ostatných otázkach. Keď boli tieto problémy k obojstrannej spokojnosti vyriešené a termín svadby dohodnutý, budúci svokrovci obdarovali nevestu peniazmi, podľa možnosti striebornými. Každý úkon, ako príchod hostí, začiatok a koniec hostiny, obdarovanie nevesty sprevádzal starejší tradičnými vinšami. Pri odchode odovzdali domáci hosťom ako dar v ručníkoch uviazané koláče, ktoré si tí odniesli domov, čo sa nazývalo chodením s putňou. Týmto sa už aj navonok pred celou obcou zverejnil zamýšľaný zväzok, čo sa komentovalo konštatovaním: „Už je dokonanô, už boli s putňou.“

Pred prvou svetovou vojnou pytačky a chodenie s putňou sa spojili v jeden úkon, ktorý dostal nový spoločný názov *zdávanke*.⁶ Pritom tu nešlo o jednoduchú fúziu, ale do značnej miery aj o obsahovú transformáciu. Popri obradnej zložke tu nachádzame ako komplementárnu aj zábavnú zložku. Jedna z miestnych informátoriek opísala priebeh zdávaniek nasledovne: »Na zdávanke išiel k mladej starejší s mladým zaťom. To už

³ „Bolo dosť prespankiň, ale väčšinou si ju potom zobral.“ M. Bartíková, nar. 1898, Cerovo. „Mláďenci veľa dievčeniček zbavili vrkoča, ale potom si ju museu zobral.“ J. Pavlov, nar. 1896, Cerovo.

⁴ „Keď už voľfaki sa aj nechceli, tak to aj tašli za takima. Už voľačo tam dávali a potom už bolo dobre.“ A. Farkašová, nar. 1909, Dačov Lom. „Tedi sa spájalo len brázda s brázdou. A už keď ten boháč ju nechcel alebo ona jeho, lebo bou špatnejší, no tak Litavski krivi vedel vražiť, toho zavolať na svadbu. A povedau: len si zapál túto otparu čo ja ti dám a fajči tak, čobi dim išiel na ňu. To bou ľubovník, to považovali za najlepšie. Ak ho aj nechcela, ale čo sa na neho len trošku usmiala, už to verili, že tá zelinka pomohla a už toho obdarili.“ E. Hlivarová, nar. 1895, Dačov Lom. „Mláďenca zavražili, keď nechcel diouku.“

A. Balková, nar. 1874, Dačov Lom — Lazy.

⁵ „Najsamprv, keď ona mala krsného oca, krsnú mamu, birmovskú, tak tím povedali, no tak teras sa spítajte, či nám hu dajú za nevestu, alebo vi sa spítajte zase, či nám ho dajú za zaťa. Išli uš ten krsni otec alebo krsná mama a uš sa prihovorili pekne: Jaj, bi som vám mala voľačo povedať. Čo takô? No, či bi ste ňedali tú vašu céru za môjho krsného. Alebo zase za toho nášho mláďenca čo bi tá vaša krsná ňešla. Povedali: Nuž ja sa spítam doma. A keď sa spítala, už potom povedala tej kmotre. No príď na pitački.“ Z. Dvorská, nar. 1915, Senohrad.

⁶ Termínom *zdávať* označovali vyhlásenie snúbencov v kostole. Pretože z predmetného stretnutia obidvoch rodín odchádzali snúbenci na faru, aby sa zapísali na ohlášky, dostalo spätne celé stretnutie názov *zdávanke*.

boli dohodnutí mláďeňec s dievkou. No a tam už prišli, pozdravili, sa: „Pánboch vám daj dobrí deň.“ „Pánboch daj aj vám. No, čože ste, čo prišli?“ „Nuž počuli sme, že vi tu máte jalovičku a mi máme takího junčoka, či bi sme ich nemohli dovedna zapriať?“ „Ak žebi išlo aj tak na pár, nuž tak vám to dačne urobíme.“ Potom zavolali bližšú rodinu a tie zdávanke sa začali. S krčahom tam prišli, s koláčom. No a mladucha zobrala doma upečení veľkí chlieb, najprv začala od mladího zaťa a kolom-dokola ako sedeli, dávala ten chlieb krájať. Ale mala hromadu nožov šeliakich rizavých, špatných, no akí prišou, takí dala a každý ten jeden čo krájau jej pravda odhodiu nôž: aňi to ňebou dobrí, aňi ten, len už čo naposledí prišou, tak si pravda odrezau kúšfik toho chlebička a už jej maličkí darček — tedi sa v peňiazoch dávalo — tak jej takých 10 zlatkov, alebo 5 zlatkov, alebo aj 50 zlatkov, jaká bola rodina, dávali a ona už zase ďalej bez poďakovaňia išla, do ruke jej to dávali a už takto až do poslednej rodiny dávala ten chleba krájať. Aj oblečenie doňiesli, šati i druhé. Išli na faru tam na Lešti hneď zo zdávaňiek, starejši a jej oddavač, mladí zať, mladá ňevesta. Ostatní ostali u ňej, tam sa hostili. Staďe prišli potom, už boli zasnúbení. Tedi ňedávali obrúčke aj šatki len potom pozďejšie. Tedi len peňiaze každý dal, to pre ňu ostálo. Keď prišli z fary, mláďenci prišli pod obloki a spievali jej, zvonili na zvoncoch. No tak už bola vipitaná, ozdávaná. Na druhí deň — to tak robili ždi v sobotu sa v neďefu ich už vihľasiu pán farár: „Oznamujú sa po prví krát jediná céra váženého cirkevňika — keď bol chodobní — vstupuje do stavu manželského ten a ten. Čo bola aj ňepocťivá, ždi rovnako vihľasovali, len pri sobáši pán jej dali šatku na hlavu.“⁷ Treba poznamenat, že na prvé ohlášky snúbenci do kostola nechodili, pretože keby ich počuli, nemali by vraj šfaste.

V Cerove boli do prvej svetovej vojny dve takéto etapy. Prvé boli *pitačke*, ktoré mali skôr informatívny charakter. Z mláďencovej rodiny prišli dve-tri ženy a ustálenou formou oboznámili rodičov dievčata s návrhom mláďencových rodi-

čov a žiadali odpoveď.⁸ Ak bola pozitívna, čo sa opäť vyjadriť nie priamo, ale zaužívaným spôsobom, mohol prísť v dohodnutom termine, obvykle v nedeľu poobede mláďenec s rodičmi, prípadne aj ďalšími príbuznými a so starejším. U nevesty okrem domácich a niektorých členov z bližšieho príbuzenstva bol aj oddavač. Na tomto stretnutí označovanom termínom *priepačke* dohodli veno a všetky záležitosti, týkajúce sa svadby. Po pohostení obdarovala rodina budúcu nevestu peniazmi a domáci hostí koláčmi, zaviazanými v ručníkoch. Rovnako ako v Dačovom Lome aj tu ich nazývali putňou. Obradnosť *priepačiek* zdôrazňovali časté vinše oddavača.⁹ Od dvadsiatych rokov nášho storočia sa išlo k neveste už len raz a na toto vopred dohodnuté stretnutie sa vžilo označenie *pitačke*, hoci sa v podstate zhodovali s pôvodnými *priepačkami*, iba s tým rozdielom, že sa prestalo chodiť s putňou. Miesto koláčov odovzdávala nevesta ženichovej rodine rôzne odevné súčiastky.

Ak sa podľa predchádzajúcej dohody mal priženiť mláďenec k neveste, boli zdávanky u jeho rodičov. V takom prípade sa nevesta na celom úkone nezúčastnila, prišli len jej rodičia a tí po prerokovaní svadby a najmä majetkových záležitostí obdarovali budúceho zaťa väčším peňažným obnosom, ku ktorému niekedy pridávali aj jednu sviatočnú košeľu.

V Senohrade prvou etapou predsvadobných priprav boli *pitačke*. Na *pytačky* prišiel mláďenec v nedeľu večer so svojim krstným otcom. V dome dievčata ich už čakali a pripravili tradičné pohostenie. Okrem obvyklej pálenky zostávalo z duseného baranieho mäsa, ku ktorému upiekli i tzv. *lepeň*. Neskoršie, približne od tridsiatych rokov, vypražili pampúchy. Po všeobecnom rozhovore prešiel krstný otec k príčine návštevy. Odvolal sa na to, že už vedia prečo prišli, či im teda dievča sľubia. Po kladnej odpovedi dal mláďenec dievčatu šatku a ona jemu košeľu. Asi o mesiac po *pytačkách*, opäť v nedeľu prišli k dievčatu „zo zádkom“. Tentoraz prišiel mláďenec s rodičmi, ak mal súrodenca, tak aj s bratom alebo sestrou a birmovnými alebo krst-

⁷ E. Hlivárová, nar. 1901, Dačov Lom — Lazy.

⁸ Termínom *odpovedať niekomu* sa v Honte vyjadrovalo zamietnutie.

⁹ Vinše oddavača prednášané na *priepačkách* okolo roku 1900 uvádza Chotek, K.: Cerovo. Národop. Věst. čs., 1, 1906, s. 201—202.

nými rodičmi.¹⁰ Pohostenie sa začínalo pálenkou, pokračovalo mäsovou polievkou, za tým podávali mäso z polievky, potom baraninu varenú v kapuste a nakoniec lepne alebo opekance s makom. Po hostine príbuzní jednotlivito odovzdávali dievčatu závdavok. Najvyššiu sumu dostala od budúcih svokrovcov, mládenec dával približne o polovicu menej. Ostatní prispeli podľa svojich možností. Chodenie so závdavkom ako samostatná zložka bolo len pri tzv. veľkých svadbách. Menej zámožní dávali závdavok hneď pri pytačkách a v polovici tridsiatych rokov chodenie so závdavkom celkom prestalo.

Po pytačkách, resp. závdavku mohlo prejsť aj niekoľko mesiacov, kým sa uskutočnila u nevesty ďalšia takáto hostina. Uzavretá dohoda bola však už pre obidve strany záväzná, čo sa navonok prejavovalo i pomocou mladých pri poľnohospodárskych a iných prácach na majetku budúcih svokrovcov. Mládenec bol po pytačkách v rodine dievčata prijímaný ako budúci príslušník rodiny. Nemusel už vystávať pod oblokom, ani čakať, kým mu dievča otvorí, ale vchádzal priamo do izby, kde bol vítaný ako vážený hosť. Ďalšie stretnutie v dome nevesty označovali ako *chodenie s pokojom, ideme s pokojom*. Tu sa dohodol už presný termín sobáša a základné organizačné náležitosti celej svadby. V priebehu ďalších troch týždňov boli ohlásky.

Ani v jednej z uvedených obcí nechodila nevesta do kostola na prvé ohlásky. Na druhú a tre-

tiu ohlásku išla do kostola už z domu v sprievode svojich slobodných vrstovničiek, ktoré v Dačovom Lome a Senohrade nazývali termínom *speváčky*, v Cerove *družice*. Týždeň pred svadbou v nedeľu po druhej ohláske bola v nevestinom dome tzv. *dokonávka*. Zúčastnili sa jej najbližší príbuzní z obidvoch strán a jej priebeh riadil oddavač so starejším. V Senohrade po pohostení a prednesení príslušných vinšov starejší zviazal šatkou ruky mladému páru.

Svadobní rodičia zavčasu upozorňovali tých príbuzných, ktorých mienili pozvať na svadbu, aby sa *zberali*. No takéto upozornenie platilo len ako predbežná informácia. Etická norma vyžadovala, aby pozvanie v mene svadobných rodičov predniesol zväč. V Dačovom Lome a Cerove to bolo v starších obdobiach mladý ženatý muž, v Senohrade vykonávali túto funkciu starejší a oddavač. Približne pred štyridsiatimi rokmi prevzali funkciu zväčov mládenci. Atribútom zväča bola obielená paliča,¹¹ na konci ktorej boli naviazané stužky a za klobúkom rozmarín. Mládenckí zväči mali na paliči už aj pierko a na prsiach pripevnené dva metre dlhé stuhy — modrú a bielu a na nich taktiež pierko. Zoznam rodín, ktoré bolo treba pozvať, mal zväč napísaný na papieri. Prvý raz chodili zväči pozývať v stredu alebo vo štvrtok poobede tradičnou rečou, neraz veľmi zdĺhavou až únavnou.¹² Krátko po prvej svetovej vojne sa začala vžívať celkom stručná forma pozvania, napr. v Senohrade nasledovná:

¹⁰ „Birmovská krsná mama sa u nás volala, už tá mala prednosť šađe, keď sa diouka vidáva alebo aj sin keď sa žení.“ M. Balková, nar. 1907, Senohrad. V bežnej reči aj birmovných rodičov nazývajú krstnými. „Tam už sa pozvala šeka rođinka, aj krsní otec čo bou na birmovku.“ M. Popálená, nar. 1890, Senohrad.

¹¹ Pri svadbe sa dávala hádanka, z čoho je zväčova paliča. Bolo preto ctižiadostou zväča, urobiť si paličku z menej známeho druhu drevín.

¹² Napr. v Senohrade do začiatku 20. rokov bol vinš zväča nasledovný: „S príchodu môjho vinšujem vám šetko dobriho, pokoja stáleho, požehnaňia hojného od pána boha všemohúciho. Pokoja toho, ktorí vinšovau niegdí spasiteľ svojim učeníkom, keď boli zhromaždení v dome Jánovom a prišou medzi nich zavreními dvermi a riekou im: Pokoj vám. A ďalej že doložiu tak-

to: Môj pokoj dávam vám, môj pokoj zaňechávam vám, ale nie ten, kerí svet dáva, ale ja môj pokoj dávam vám. Potom ale svatí Jakub apoštol taktok svečí v prvej kapitoli 17 verši, že každy dar dokonali sluší od otca ňebeského a pochádza. Všetke dari sú rozlične a lepšieho a víbornějšieho daru ňieto, ako komu pánboh dá cnosnie a pobožnie dietke vichovaťi a že ich môžu až gu vrchu pobožnosti pekňe priviesť. A tak ráčil pánboh aj týchto rodičov s takím darom obdariti, s takimi dietkami, ich vichovali od malička až do človenčerstva. Oñi ich visielali do chrámu pána abi tam vieru, nádeť dobřú nadobivali a slišali tam s písma svatého slová svatého Pavla apoštola gu korintským v 7 kapitoli a v osmom verši, že dobre bi bolo človeku samotnému, kebi každy tak mohol ako ja. Potom ale že dokladá: že lepšie je mláďencu ožeňiti a pane vidati ako

„Drahí priatelia, prišou som za vami prosiť skrze tých mojich priateľov, aby ste prišli na svadbu na nedeľu.“ Zväčša ponúkli pohárikom pálenky a ešte v ten deň doniesli do svadobného domu vajička alebo iné naturálie.¹³ Druhý raz chodil zväč po- zývať v nedeľu po tretej ohláske.

V piatok zavolali k neveste krstnú matku a niekoľko ďalších žien *nasýpať periny*. Na základe predpokladaných dôsledkov, vychádzajúcich z princípu similitárnej mágie nemala byť medzi ženami bezdetná alebo vdova. Na druhej strane nesmeli byť prítomné slobodné dievčatá ani mladá nevesta. Pravda, perie už bolo nasýpané, vpustili do neho už len tri klokočové zrnká, peniaz, pierka z holubov a kúsok chleba alebo opekance, ktoré urobili z cesta, čo zvýšilo zo svadobných koláčov — teda predmety, ktoré mali mladomanželov chrániť pred zlými silami a zaistiť im vzájomnú lásku a bohatstvo. S perinami sa muselo zaobchádzať opatrne, nesmeli sa po nich búchať, aby sa mladí nebili. Periny a vankúše navliekli do obliečok a pozväzovali do batchov. Potom ženy pohostili a ktoré mohli, ostali pomáhať pri pečení.

V Senohrade sa v medzivojnovom období príprava perín rozčlenila do dvoch úkonov. Vo štvrtok večer periny zašili a na obliečky vyšili gombíkové diery a poprišívali gombíky. V sobotu ráno ešte pred trefou hodinou sa tie isté ženy opäť poschádzali, aby obliekli a poukladali periny. Po vykonanej práci pohostili ženy duseným baraním mäsom, kávou a koláčom. Niektoré

z nich, najmä však krstná matka, sa ešte doobeda vrátili, aby pomáhali pri príprave jedál, najmä pečeni koláčov. Vo všetkých obciach venovali najväčšiu pozornosť *radosníku*.¹⁴ Keď ho sádzali do pece, ženy sa nahrnuli pred ňu, kričali, vyskakovali, aby bol koláč vysoký, vydarený.¹⁵ V nevestinom dome sa zišli v sobotu večer speváčky, resp. družice, aby z prineseného rozmarínu urobili pierka pre svadobčanov a veniec pre nevestu. Za nimi prichádzali mládenci, ktorým dievčatá zo žartu pobrali klobúky a mládenci si ich museli vymeniť za drobné peniaze. Svadobná matka nevestin veniec a ženichovo pierko starostlivo schovala, pretože podľa staršej povery kto nechcel, aby sa mladí v manželstve znášali, ukradol jednému alebo druhému kúsok rozmarínu.

V nedeľu dopoludnia bol mladý pár na tretích ohláškach. Od obeda chodili zväč ešte raz pozývať hostí. Ani to však nestačilo. Nevesta alebo ženich, podľa toho, o ktorý svadobný dom išlo, rodičia, súrodenci a vôbec najbližšia rodina roznášali do pozvaných rodín po kuse koláča a pol-deci pálenky a opakovali pozvanie. Koláče boli vlastne odmenou za dary, ktoré svadobčania nosili už po prvom pozvaní. V Cerove napríklad priniesli štyri *lepňe*, položené na múke. Od tridsiatych rokov nosili pampúchy, neskôr zákusky.

Večer už začínala svadba. Na tento čas sa presunulo aj prenášanie perín, ktoré do dvadsiatych rokov odnášali až po svadbe, krátko pred pricho-

---

svoj život neporiadne viesť. Tak aj tento mládeňec nekce ten poriadok prekročiť, ale kee do stavu manželského stúpiť. A tak že títo rodičia nemožu sami od seba tú vec aňi započiat aňi dokonat, ale sa opierajú na pána boha a potom na svojich milich priateľov, aby im v tejto veci na pomoci boli. Preto skrz mňa aj vám na vedomie dávajú, že v čomkoľvek ich milí pánboh požehnat ráčil, buď je to trugom alebo pokrmom, alebo v rečiach dobrích rozmlúvaňi, že oňi kcejú pred svojich priateľov a susedov predkladať a tak aby ste prišli a im na pomoc boli a tak moj príchod primate dľačne.“ Ondrej Guten, nar. 1902, Senohrad.

¹³ Približne od štyridsiatych rokov dostáva zväč peniaze, v súčasnom období 5–10 Kčs. Zväč chodia totiž ešte aj teraz, napriek tomu, že sa

súčasne rozosielaajú tlačené pozvánky. Aj naturálie sa nosia do svadobného domu, a to v množstve oveľa väčšom ako kedykoľvek predtým. Za týmto cieľom sa z miestneho obchodu vykúpi všetko, čo možno konzumovať, a to nielen múka, cukor, ryža, maslo, ale aj umelé tuky, olej, kakao, horčica, nakladaná zelenina, kompoty a pod.

¹⁴ Žartom ho volali *žalostník*, lebo ho rozdávali na záver svadby.

¹⁵ V Dačovom Lome z cesta určeného na radosník prvú hrst zobrali a upekli malý bochník. Ten potom podala krstná matka neveste, keď jej pomáhala obliecť sa na sobáš, prikázala jej, aby si ho položila na srdce a želala jej, aby jeden na druhého nikdy tak nezabudli, ako človek nezabúda na chlieb. Po sobáši mali mladomanželia bochník spoločne zjesť.

dom nevesty do mužovho domu. Neskôr, ako sme už spomenuli, prenášali periny v nedeľu v predvečer sobáša. Nevesta dostávala jednu malú, tenšiu perinu, ktorú zastielali medzi plachty na slamu alebo hrachovinu, druhú veľkú na prikrývanie a tri a neskôr päť až šesť vankúšov.

V Dačovom Lome prišiel pre periny starejší, družba a niekoľko svatvíc, v Cerove starejší, zväč, ženích a dve svatvice, v Senohrade starejší, krstný a birmovný otec, ako aj svatvice. Vyžiadanie perín bolo vo všetkých troch obciach obdobné. V nevestinom dome boli periny naviazané v batohoch a v jednom z nich bol koláč pre starejšieho.

V Dačovom Lome mali pripravený aj pre družbu menší okrúhly *mrváň*, ktorý mu navliekli na *čekam*¹⁶ spolu so stuhami. Okolo perín sedelo niekoľko žien, jedna sedela na batohu s praslicou v ruke a keď počuli príchodiacich, začali spievať: „*Priadla som celý rok na jeden podolok*“. Starejší v obradnej reči žiadali, aby mu periny vydali. Ženy sa začali jednať, žiadali „*koľko rožkov, teľko groškov*“. Po dlhšom dohovárani o tom, koľko má byť na rožkoch peňazí, pričom si periny navzájom ťahali z rúk a priadke neraz aj kúdeľ podpálili, starejší predstieral hnev a hrozil, že ak nespustia, periny im nechajú a mladému zafovi dajú svoje. Nakoniec sa dojednali a určitú sumu aj zaplatili. Kedysi dávali tri zlaté, dnes sa dáva 300,— Kčs.¹⁷ S perinami odišli aj dve-tri ženy z nevestinho domu. V ženíchovom dome niektorá z nich ohlásila príchod veselým vinšom:

*„Dobrá večer priatelia, a ako že sa máte?
A či to vi tú svadbu na zajtra chistáte,
či sme reku k svadbe dobre potrafili
a či sme k susedom dakde zablúdili.
Musíme veru povedať, že čo sme k vám prišli
a aké veci sme vám do domu doňiesli.
Prišli k nám dnes večer do domu dáki darebáci
a hovorili, že sa ozaj zväci,
a že ich zo svadby pre duchni poslali
a tak prišli ku nám, žebi sme predali.*

*Mi sme im to všetko uverili
a hneď sme ich u nás za stôl posadili.
Potom sme im kuski cukrove dávali,
rovno sme ich pre nich z Krupini objednali.
Ale, že vraj oňi lepšie kusky majú,
ale ja viem, že len kôrku objedajú.
Potom sme sa o tie duchni zhovárali,
a aj do jednački sme sa s ňima dali.
Ale sa tí ľudia tak veľmo jednali
aňi čobi halier u seba nemali.
Ale ja viem, čo ti skunštovali,
oňi si peňiaze pre seba schovali
a ešte sa tak medzi sebou nazhovárali,
žebi ich idúci dađe preslopali.
Iste bi ich boli Gariemu založili,
za liter alebo dva, čobi sa napili.
Tak uznáte veru, že sme sem museli prítí,
že sme duchni na ňich nemohli zverifi.
Cestou i necestou, rovno sme šađe šli,
až sme naostatok sem šťastlive prišli.
A tak už tie duchni v vašom dome máte,
len nám od ňich teraz potvrdenku dáte
a mi ju svadobnej materi oddáme
a s tím si povinnosť našu vikonáme.
Mladimu páru vinšujeme bi v ňich spali šťastie
a náš príchod ráčte prijať dačne.“¹⁸*

Ženíchova matka ešte v nedeľu večer pripravila v komore lôžko pre mladomanželov. Do postele dala hrachovinu, prikryla plachtou a položila vankúš.¹⁹ Na to položila nevestinu plachtu, vankúš a perinu. Pri práci si počínala ticho a vystriehala sa udrieť po perinách. V Cerove prv ako položili na posteľ vankúš, viac ráz ho akoby neúmyselne obrátili. Koľkokrát ho otočili, za toľko rokov nemali mať manželja deti. Aj do postele dali toľko plachiet, koľko rokov želali manželom, aby zostali bezdetní.²⁰ V Senohrade pred prvou svetovou vojnou prv ako vstúpili do domu, domáci sa postarali, aby bola v izbe tma, pretože s perinami sa nesmeli prísť do svetla. Batohy opreli o pec, aby sa nevesta nevracala do rodičov-

¹⁶ Bola to asi 80 cm dlhá palica, na konci ktorej bol nasadený malý čakán, zhotovený miestnym kováčom a od ktorého celá palica niesla názov *čekam*. S čakanom a mrváňom musel družba chodiť, až kým nevesta nebola zavítá.

¹⁷ V súčasnosti je sobáš v sobotu, preto periny prevádzajú v piatok.

¹⁸ Anna Šimáková, nar. 1921, Dačov Lom.

¹⁹ Aj keď išiel muž k žene za prístavka, dala mu matka plachtu a vankúš.

²⁰ V Dačovom Lome a Cerove považovali za neslušné, ak sa dieťa narodilo hneď po prvom roku.

²¹ V Cerove práve tieto ženy nazývali *spevár-*

ského domu. Na veľké vzdialenosti sa batohy s perinami nenosili na drúkoch, ale viezli ich na voze. Pri tejto príležitosti boli postroje koní ozdobené stuhami a ovešané zvoncami. Od konca tridsiatych rokov sa periny začali prevážať na vozoch bez ohľadu na vzdialenosť.

Až do začiatku päťdesiatych rokov v Dačovom Lome a Cerove býval sobáš v pondelok popoludní o 2–4 hodine, v Senohrade už ráno o 8. hod. Rovnako bezprostredná príprava na sobáš bola v obidvoch prvých obciach zhodná, iba s tým rozdielom, že v Dačovom Lome pretrvávali tradičné prvky dlhšie ako v Cerove. Iný priebeh mala táto časť svadby v Senohrade.

V Dačovom Lome dievčatá — speváčky nocovali z nedele na pondelok u nevesty. Ráno vstali už okolo druhej hodiny, obišli dedinu a volali ženy, aby prišli k neveste, a to bez ohľadu na to, či boli pozvané na svadbu, alebo nie. Keď sa v izbe zhromaždilo aj do 20 žien, ponúkli ich koláčmi a pálenkou.²¹ Prvé piesne, ktoré ženy zapievali, boli pobožné: „*Ráno vstávajice...*“ a „*S bohem ja chci začítí...*“ Krstná matka, ktorá na svadbe nevesty zastávala funkciu širokej, položila do stredu izby stoličku a na ňu vankúš. Potom už aj mladá nevesta prišla do izby a za ňou matka so šatami. Ženy začali spievať „*Znášaj, mamko, znášaj tie dievočké rúcha...*“ a matka s krstnou matkou pomáhali neveste pri obliekaní. Na stole bol pohár s medom a každý kus odevu ním trochu potrelí. Pod pazuchu jej dali uzlík so spomínaným už bochníkom, cesnakom, čiernym korením a rozmarínom.²² Do čizmy jej dali peniaz. Do prvej svetovej vojny chodili nevesty na sobáš v parte, neskôr už len vo venci.²³

Keď bola nevesta oblečená a vstala zo stoličky, rýchle tam posadili niektoré z dievčat, aby sa do roka vydalo. Nevesta sa potom od všetkých odobrala, ženy a speváčky vyšli von a zastali si pod oblok. Nevestin starejší alebo niektorý chlap v dome, najlepšie taký, ktorý bol prvorodený, vzal okrúhly mrváň, ktorý mala upiecť sama

nevesta, zastal si k obloku a cez otvor v mrváni tri razy zakričal: „*Zornej tak!*“ Potom ženy začali spievať „*Zorní tak, lietaj, lietaj tak...*“ a ďalšie piesne. Mrváň si od starejšieho vzali a rozdelili medzi sebou. Každý kúsok z neho mal prinášať šťastie, najmä na jarmokoch. Po niekoľkých piesňach zavolali ženy dnu, pohostili koláčmi a pálenkou a zase išli spievať. Tentoraz sa aj nevesta pridala k nim, lebo keby nespievala, mala by vraj nemé deti. Nad ránom sa ženy rozišli, pravda, ak sa len nedostali do takej nálady, že pobudili aj muzikantov, aby im hrali do tanca.

Od rána sa schádzali do obidvoch svadobných domov hostia. Za stolom v kúte izby sedel starejší. Tam boli naukladané misy s mäsom, pečivo a hriata pálenka, z ktorej každému hneď pri príchode naliali hovoriac, že sa pije *hajnom*. Za túto pálenku skladali na tanier peniaze, ktoré boli určené pre muzikantov. Uvedený priebeh bol rovnaký v obidvoch domoch.

Ráno vypravili z nevestinho domu k ženichovi *košeliarke*. Bolo to 6–10 mladých žien zo svadobčaniek, každá mala na ruke poskladané *gaty* a na nich košelu zloženú tak, aby bolo vidieť výšivku. Ku košeli patrila aj vyšívaný ručník. Len košela, ktorú si ženich obliekol na sobáš, bola *čistá biela, smútočná*. Dary pre ženicha odovzdali košeliarky starejšiemu s vinšom:

*Mnohovážený pán starejší,
keď vás vidím, to ma teší.
Neviem ako si vi mislíte,
či sa aj vi nám tešíte.
Akže nás ňekcete veľmi,
tak ideme tavon dvermi.
Ale ak nás radi máte,
vinšujeme vám, čo žiadate:
zdravia, šťastia, pokoj k tomu,
požehnaŕia vášmu domu.²⁴*

Od tridsiatych rokov ho vystriedal iný vinš, trochu frivolnejší:

kami na rozdiel od Dačovho Lomu, kde speváčky boli slobodné dievčatá, ktoré sprevádzali nevestu najmä v prvej časti svadby.

²² Rozmarín, cesnak a korenie, ktoré mala nevesta v uzlíku pri sebe na sobáši odkladali na okiadzanie chorého dobytká. „*Na to sa veľmo pretekali, keď to len dala tá mladucha z toho.*“

E. Hlivarová, nar. 1901, Dačov Lom — Lazy.

²³ „*Ešte moja sestra 85-ročná, 86 bude mať, ešte tá v parte bola na sobáši. To už potom ňeboli. Druhá, čo má 83 roke, tá už bola len vo venci.*“ (Výskum r. 1971). E. Hlivarová, nar. 1895, Dačov Lom.

²⁴ E. Hlivarová, nar. 1901, Dačov Lom — Lazy.

Milí pán starejší, veľmi sme ustáli,
 lebo sme zďaleka cestu k vám konali.
 Zďaleka ideme, neviem, či nás znáte
 a či nám hospodu v tomto dome dáte.
 Keď som ja na tieto košele tajšľa konope trhatí
 tak sa mi začalo pod nohi voľačo škriabati.
 Ale ja som sa toho nič nebála,
 len som si ja ďalej konope trhala.
 Ale keď som ja išla tie konope z vodi von
 tahaťi,
 tak sa mi začalo medzi nohe škriabati,
 ja som sa toho tak naľakala,
 že som aj na vášho mladího zaťa volala.
 Ale čože mi taki chlap stojí,
 čo sa šeckího, ešte aj ženi boji.
 Tak som si ja zavolala našu nevestu mladú
 A tá mi dala ver dobrú radu.
 Tak sme mi tie konope viťiahali
 a tieto košele sme z nich natkali.
 Tak vám mi na známosť dávame,
 že pre mladího zaťa len peknô d'iouča chistáme.
 Tkalicu, pradlicu, až hen do Budatina
 chirečnicu.

Kto bude steti s ňou spaťi
 misí najdriou mňa boskaťi
 a môže so mnou iťi aj spaťi.
 Tak pán starejší prijmite môj viniš vďačne,
 len že ma zajtra po dedíne nevíbľačte!²⁵

Keď košeliarky uložili prinesené v komore, museli ísť hľadať ženícha, ktorý sa pred nimi schoval. Potom mu pomáhali pri obliekaní, pravda, už nie natoľko, ako sa pomáhalo neveste. Keď bol pripravený, dali mu pohár pálenky a odišli do izby medzi svadobčanov, kde ich hostili, až kým nezačali zvonit na sobáš. Po príchode košeliarok išiel družba upozorniť nevestu, aby sa pripravila

na sobáš.²⁶ Napriek tomu, že sa usiloval prísť nepozorovane, sotva kedy sa mu to podarilo, pretože u nevesty dávali na jeho príchod veľký pozor, aby ho mohli privítať posmešnou piesňou: „Valí sa nám, valí, to malô družbiatko...“ Družba splnil svoju povinnosť nasledovnými slovami:

Či som bežau ako zajac
 a to iba pre vás najviac,
 za tú vašu a či našu,
 prišou som ju zvať k sobášu.²⁷

Svadobčania potom družbu poviazali povriekom. Keď odchádzal, muzikanti ho vypevadili pred dom a svadobčania spievali: „Choj ta, družba, prevetri sa, prídi zasa...“ Družba sa vrátil do svojho svadobného domu, kde ho pred odchodom na sobáš čakala ešte ďalšia povinnosť. V ženíchovom mene musel predniesť veršovanú odobierku od jeho rodičov.²⁸ Nevestu odoberal od rodičov oddavač.

Nevesta, ktorá nechcela mať deti, mala pred odchodom na sobáš hodiť zámok do studne. Iný prostriedok mal byť ten, že sňali sekeru z poriska a nevesta ju musela zakopať hlboko do zeme. Kým bola sekera v zemi, nevesta mala ostať bezdeťná. Tieto úkony sa, pravda, robili tajne, bez vedomia svadobných hostí.

Skutočnosť, že sobáš býval vždy po obede, odvodňovali tým, že dopoludňajšie hodiny nie sú šťastné. Na čele svadobného sprievodu bol starejší, ktorý niesol koláč pre kňaza. Za ním kráčali chlapi so zástavami, ktoré boli zhotovené z palíc a ručníkov. Nevesta bola obklopená šiestimi-ôsmimi spevárkami, za nimi išli ostatní svadobčania s muzikantmi. Rovnako bol usporiadaný sprievod ženícha, ktorý išiel s jednou alebo dvoma

²⁵ A. Šimáková, nar. 1921, Dačov Lom.

²⁶ Družbu, mladého chlapca mal len ženích.

²⁷ A. Šimáková, nar. 1921, Dačov Lom. M. Bartíková, nar. 1899, Cerovo.

²⁸ Odobierky mali viaceré varianty. Na ilustráciu text jednej z nich:

„Milí svadobníci, čujte tieto slová,
 ktorými volám vás všetkích do kostola.
 Na kostolnej väži zvon veľký nám hlása,
 aby sme už išli, že je čas sobáša.
 A tak teda, milí páni svadobníci,

poberme sa razom, do jedného všetci.
 Nechajme tu načas pitie, tancovanie,
 aj Vy pán Starejší pálenky meranie.
 Počúvajte všetci túto moju radu
 lebo nejdeme tam len tak na parádu.
 Budeme svedkovia tým mladomanželom,
 sľubu ich vernosti pred našim oltárom.
 Budú si sľubovať vernosť až do smrti,
 v manželskom živote nič ich nerozlúči.
 V tom nech im pomáha Otec, Syn, Duch Svätý
 to naše želanie bude pri sobáši.

družicami. Rodičia mladého páru chodia na sobáš len posledných 15–20 rokov, prv ostávali doma aj so staršími svadobčanmi. Obidva sprievody sa stretli až pred kostolom, odkiaľ išli obidvaja starejší pre kňaza. Po sobáši, pri ktorom sa snúbenci usilovali jeden druhému stúpiť na nohu, odišiel mladý pár so starejším zapísať sa do matriky na faru. V Cerove, keď išli mladomanželia po sobáši okolo oltára, mal si muž popustiť remeň, aby jeho žena ľahšie rodila. Ženy zatiaľ pred kostolom ponúkali prizerajúcich sa ľudí rad-radom pálenkou a chlebom, prípadne od konca minulého storočia koláčom, neskôr zákuskami. Muzikanti vyhrávali a kto chcel, mohol si zatancovať. Po návrate mladomanželov so svedkami sa svadobčania zase rozdelili a každá skupina sa vrátila do svojho svadobného domu, kde už mali pripravený obed. U nevesty sa s jedlom ponáhľali, aby do príchodu ženichovej družiny mohli vypratať z izby prebytočné stoly. Ktorá nevesta v Cerove nechcela mať deti, mala výjst na rebrik. Koľko paličiek prekročila, za toľko rokov nemala mať deti.

V Senohrade vzhľadom na včasný termín sobáša, ktorý býval o ôsmej hodine ráno, aj zvyky, ktoré v tento deň predchádzali sobášny obrad, boli podstatne chudobnejšie. O 3. hodine ráno prišli ženy, ktoré neboli pozvané na svadbu, spievať neveste na zore. Nevestu prišla obliekať *krstná mať birmovská*, t. j. birmovná matka, ktorá jej doniesla aj čistec proti urieknutiu. Tiež dbala, aby si mladucha obliekla spodnú sukňu naruby. Vlasy jej zaplietla matka. Svadobný sprievod bol usporiadaný rovnako ako v Dačovom Lome a Cerove, s tým rozdielom, že ženich išiel s družbou a totožné boli aj úkony v priebehu sobáša a po ňom, ako stúpanie na nohu, pohostenie a tanec pred kostolom a návrat do obidvoch sva-

dobných domov, kde sa podávali *raňajky*. Tie sa obvykle pretiahli až na poludnie, najmä ak rodina bývala na vzdialenejších lazoch. Pri tejto príležitosti dávali baraniu polievku, dusené baranie mäso a z nápojov najviac pálenku. V nevestinom dome popoludní povynášali prinesené stoly, v izbe nechali iba ten, ktorý aj inokedy stál v kúte. Čo sa dalo poupratovať a potom očakávali ženichovu družinu, ktorá mala prísť pre nevestu. Pred ich príchodom, ktorý ohlasovali najmä deti pokrikom: „*Už idú! Už idú!*“, zatarasili brvnami a inými vhodnými predmetmi vchod do dvora.

Na čele ženichovej družiny, ktorá prichádzala pre nevestu, bol starejší, ktorý mal v plátennej kapse, prevesenej cez plece, veľký okrúhly mrváň. Ďalšie koláče niesla birmovná matka v batohu. V sprievode bol družba, družice, svatvice, muzikanti a niekoľko ďalších svadobčanov. Ešte pred prvou svetovou vojnou začal chodiť s družinou aj ženich, ktorý pôvodne ostával pri tejto príležitosti doma. Nosenie zástavy prestalo koncom dvadsiatych rokov.

Vstup do domu nevestiných rodičov predchádzali tzv. *prekáračky*. Keď ženichova družina po odhadzovala na dvore zatarasu, začali na dvore spievať:

*Otvárajte bránu, novotná rodina,
ideme zďaleka, veľká nám je zima.*

Nevestina rodina sa vyhrnula pred dom tak isto so spevom:

*Čože ste vi prišli Mozolovci (Kotuchovci a
pod.) pišní,
nemáme mi diouča vedľa vašej misli.
Veď sme mi ňeprišli pre vaše pálenô,*

---

*Pred našim odchodom k sobášnemu aktu
vypočujte všetci ešte prosbu krátku.
Ten náš mladoženich má také želanie,
pred sobášom chcel by mať aj požehnanie.
Ja sa preto ku vám všetkým prihováram,
aj o požehnanie otca, matku žiadam.
Drahí rodičovia: Otec, aj Vy matka moja,
tu moje synovské od vás odobranie.
Ďakujem vám mama, aj vám otec drahý,
za tú starostlivosť, čo ste venovali
v tej mojej mladosti do tohoto času,*

*keď ma vyprávať k tomuto sobášu.
Požehnanie od vás rodičovské prosím
lebo ku sobášu naozaj ísť musím.
Dal som svoje slovo Vierke na Cerove
že sa zoberieme dnes v tom ich
kostole.
A preto mňa teraz dlho nezdržujte
len šťastlivú cestu všetkým zaželajte.“*
Text sa nachádza u J. Guláša, nar. 1910, Dačov
Lom. Staršie texty z Cerova, aj keď veľmi ne-
presne transkribované pozri Chotek, K. c. p.

ale sme si prišli, čo nám je slúbené.
Máme diouča, máme, ale ho nedáme,
máme toľko hrachu, čo ho vichováme atď.

Po prekáračkách sa ženichov starejší postavil pred dvere a nevestin starejší mu zpoza zatvorených dverí, dával hádanke, napr. *Počo s'te prišli? (Pod strechu.) Ako boha zovú? (Otčenáš.) Ako volali Jakubových sinov oca?* a pod. Potom ich už pustili do izby, kde starejší žiadal nevestu nasledovným vinšom:

Drahí priatelia! Podobno je kráľovstvo nebeské pokladu skritému v poli, kerô ale nájde človek, ak radosťou naplnení predá šetko čo má a kúpi pole to. A opäť podobno je kráľovstvo nebeské kupcom, hľadajúcim dobrích periel, kerí keď najšli jednu znameňitú perlu popredal šetko a kúpil perlu tú. Drahí priatelia, podobným spôsobom aj mi vihladávame ten poklad a vihladávame tú znameňitú perlu a to jest našu mladú nevestu a preto vás prosíme, abí s'te nám ju predstavili pred nás, sem ju došikovali.

Keď nevestu priviedli, pokračoval:

Drahí priatelia! Za dní kráľa Ahasvera, kerí panoval nad 127 krajinami, času toho učiniu veľikie hodi na paláci v dome kráľovskom, za mnoho dní, to je za 180. Keď sa ale tieto dni minúli, tedí ale ešte urobil pre šetkých ľudí, čo v meste kráľovskom boli, hodi za 7 dní. Keď sa ale siedmeho dňa rozveseliu kráľ Ahasver, tedí rozkázau komorúnikom svojim, abí došikovali kráľovnú Ester, abí sa preukiazala pred šetkým svetom preto, lebo bola veľmi krásna. Nuž ale tá sa nepreukiazala, odoprela a preto bola potrestaná. Nuž, drahí priatelia, naša mladá nevesta neoodoprela, ale sa preukiazala, preukiazala svoju krásu, svoju podobu, abí s'te ju videli šeci a teras mladú nevestu primíte dačne!

Teraz už nevesta patrila ženichovej družine. Starejší odovzdal oddavačovi koláč a celá družina si posadala okolo stola. Ešte popoludní prišli do nevestinho domu jej slobodné rovesníčky na spie-

vanja, t. j. zaspievať neveste niekoľko piesní. Najprv však museli poprosiť ženichovho starejšieho o dovolenie. Starejší im prepustil nevestu so slovami:

Drahí priatelia! Máme pekni príklad, že keď vodca alebo sudca ľudu izraelského bojoval proti sinom Amonitským, tedí sľub zaslúbiu pánu bohu, že keďbi mohou nepriateľov premôci, keď sa bude navracat domov, kerikolvek mu vínđe naprofi, dá ho obetovať na obetu zápalnú. Nuž stálo sa, že premohou nepriateľov. Keď sa ale navracau do mesta do domu svojho, ujšla jeho jednorodená céra s bubni a zástupi plesajúcimi, kerich keď uzreu, roztrhol svoje rúcho a riekol: „Ach, beda mñe, lebo som otvoril ústa svoje ku pánu bohu.“ Tedí ale mu riekla céra: „Otče môj, čokolvek si stúbiu, vikonaj so mnou, len toľko mi učiň, ñechaj ma, abí som mohla ešte za dva mesiace hori obchádzať a oplakávať svoje panenstvo so svojimi tovariškami.

Nuž tak drahí priatelia, aj našu mladú nevestu s'te nám došikovali, aj mi ju ešte prepúšťame, ñie na dva mesiace ale na jednu hodínku, lebo dve, abí sa aj ona so svojimi tovariškami, so svojimi družičkami poveselila, potešila a príhodni čas sa navrátila a mi abí sme našu vec pokonaťi mohli a svadobním hufom do domu nášho ženicha ju došikovali.²⁹

Dievčatá zaspievali niekoľko piesní a nevesta ich obdarovala koláčmi a peniazmi.³⁰

Pred večerom sa podávala havranka a keď sa všetci najedli, vyniesli z miestnosti prebytočné stoly aby získali miesto na tancovanie. Nálada svadobčanov z hodiny na hodinu stúpala. Pre muzikantov položili na stôl tanier, do ktorého dávali svadobčania peniaze. Okrem spevu a tanca, ktorému sa venovali predovšetkým mladí svadobčania, prítomných zabávali vystúpenia maskár. Obľúbená bola napr. postava Cigánky, alebo muž preoblečený za ženu a opačne. K pobaveniu svadobčanov ženy tradične prednášali dva satyrické tzv. vinše. V prvom z nich sa zosmiešňuje ženská lenivosť:

*Dobří večer, páu starejší, ja som z družej
ďedini*

*a do tejto spoločnosti prijať s'te ma povinní.
Pas mám dobre podpísaný aj od pána richtára,
ale mi to zle v ñom stojí, že som muža nahala.
Ale viete, s takim lotrom ñie je dobre nažívať,
začau ma on šelijako trucovať a prezívať.*

²⁹ O. Guten, nar. 1902, Senohrad.

³⁰ Po druhej svetovej vojne dávala nevesta okrem zákusku 100 Kčs.

³¹ D. Stehliková, nar. 1906, Senohrad.

Noc po noc mi doma ňespi, za druhima ždi
blúdi,
preto som ja semka prišla, kcem sa poradiť
ľuďi.

Zato som ja ku vám prišla, k tejto mojej
rodiňe,
či bi sa tu takí našou z tejto vašej dedične.
Chlapec súci jak sa potri, mŕe po vóli čo bi bou,
so mnou bi ver žiti mohou, len nak bi mi
dobri bou.

Rano fruštik mu ňechibi o deviatej hodične,
napoludŕia aj o tretej obedovat chlap stihŕe.
Večera mu tiež nechibi, keď ma pekŕe poprosi,
o deviatej, o desiatej, keď mi vodu nanosi.

Spávať so mnou bi ňemohou, lebo to ňerada
mám,
keď veľa na mŕa vraví, aj zato sa nahŕevám.
V kúte spávať, zavčas stávať, povinnosť je
chlapovi

a k takejto povinnosti každy nak je hotovi.
Takiho si, pán starejší, takiho si ja hľadám,
ak by sa tu takí našou, toho ňigda ňenahám.³¹

V ďalšom vinši, ktorý prednášala takisto žena,
sa ironizuje prezieravý postoj mužov k práci
gazdovskej ženy:

Vefacteni zhromaždeni, prosim vás za utišeni,
poviem vám takú novinu, ako sa vadil muž
so ženou.

On vraj ŕažko robiť musí, ňiĕ dobrého ňeokúsi.
Ona len doma sedá, dobre veci si pojedá.
Krem seďenia pri praslici a trocha tej motaŕici
krížom slamí ňepreloží, hŕeď zvečera sa uloží.
Tak manželia títo hodni vadievati sa deň po
dŕi.

Až jeden raz žena riekŕe: „Počuj ma mužičku
pekŕe.

Keď ja doma ňerobim ňiĕ, dovol mi, nech
chŕim biĕ,

a idem robiť na pole, mlátiť buďem vo
stodole,

orať, úhorit pod žito, vikonám za teba i to.

A ti mužú, doma ostaŕ, na svitaŕi každy deň
staŕ,

vikonaj prácu ŕelikú, jako žena má vo zviku.“

„Dobre, ňedbám, tak kcem, áno. Ti choj orať
zajtra ráno.“

Muž riekol a tak sa stálo, čo sa večer povedalo.
Žena ráno hore stála, mužovi rozkaz vidáva:
„Osej múku, zamies chleba, vikur si pec ako
treba.

Tefaťu daj vodi, sena, zmotaj tieto dve praďená,
lej do dzbenki a zmŕť mliečko, nachovaj
v koliski decko.

Navar obed aj večeru, naškrab krumpľov
hojnú mieru

a rob ŕetko, čo gazďina v dome robil je povinná.
Ja okrem práci pri pluhu dŕeska ňemám
prácu druhú.“

Nato žena prasla bičom a odišla s pohoŕičom.
Muž s radosťou ostau doma, čo sa chŕit do
paroma!

Povedau, že ŕetko spravi a visŕkau si rukávi.
Opásau ŕatu pred seba, dau sa do pečeŕia
chleba.

Kolko dať nácesti, misli, abi chlebiĕ ŕebou
kislí.

S pečeŕim je práce veľa, f tom pomisleu i na
teľa.

Že aj tomu treba je dať napit vodi a žrať sena
a čo ja mám teľko behať?

Pojme teľa a tam hore viŕiesou ho na komore.
Do sena ho tam uviaže, kolko len chce, žrať
mu káže.

Pochŕi i maselnicu, priviaže ju na tkaŕicu,
prileje do dzbenki vodi, na chrbát si ju vihoďi.
Potom pride obed varit, krumpľe ŕkrabať,
kŕit pec,

leš ftom počal vrešťať chlapec.

Priťiahŕe k sebe kolisku, abi mu bola nablisku,
vopchá rukí do korita, miechajúĕ cesto sem i ta.
Dieťa chcelo iné, hľadá prsia materine,
preto plakať ňeprestálo, ĕim ďal, tím viac
vrešťaťo.

Budeš ticho, ti ŕkvŕľa, kolíse ho a kobŕľa,
ĕičika ho, abi spalo aspoŕ len trochu, za málo.

Raz kolisku rozoženie a to blisko súĕ pri ŕteŕe,
odrazu sa vikopreŕe, dieťa fuk von, na zem
spadŕe.

Jaj, ĕi len vikrikŕe, boľasŕe a ĕelom do peci
prasŕe.

Reta, reta, volá oĕec, jaj, uš sa mi zabiu chlapec.
Skoĕi, keĕ ho retovaťi, ftom sa mu dzbenka
prevrátí,

a mlieko ŕuch z maselŕici, vilialo sa po svetlici
a ftom chŕtro do kuchŕne skoĕi a čo mu tam
zhľadnu oĕi?

Tam plameŕ do povali blĕi.

Vodi naĕriet speje a v peci oheŕ zaleje.

Lež ftom počul zbliaknuť teľa. Ach, letí tam
ako strela.

³² O. Guten, nar. 1902, Senohrad. D. Stehlíková, nar. 1906, Senohrad.

A čo vidí na povale? Dierou rovno do maštale
žinkou hrdlo zafiahnuté, visí tela zadržnuté.
Beží naspak bez rozumu, dieťa prišlo mu do
umu.

A keď prídu do kuchyne, tam v koríte rijú
sviňe.

Tak pán manžel vigaždoval. Veľmi sa len
dojedoval —
vidiac mlieko vitéčené, dieťa ležať omráčené,
pec zaliata vodou a v koríte bflať nosom sviňu
a na prahu stáť gazdínú. Obed nám daj ti
gazdíná!

Žena na muža zvolá. Obzrela sa dookola
a keď videla šecker, najprv začala retovať d'ecker.
A keď všade pobehala, mužovi dobre nadala.
Otvorila ústa, hubu, ripla mu tam jednu hrubú.
Vičitala kapitolu, kľačať dala mu gu stolu.
Tak náš manžel ostal mišlou inou,
že vraj už nebude ničdi viac gazdínou.³²

Pred polnocou u nevesty opäť podonášali stoly a nasledovala najbohatšia časť svadobnej hostiny, ktorú označovali ako *hlavnie stoly*. Významná úloha pri nosení jedál pripadla birmovnej a krstnej matke, birmovný a krstný otec nosil zase pálenku a nápoje vôbec. Vzhľadom na množstvo ľudí, ktorých museli obslúžiť, krstní a birmovní rodičia tentoraz vôbec nesedeli za stolom. Starší rečníci nielen na začiatku a na konci hostiny, ale aj medzi jedlom, najmä ak medzi jednotlivými chodmi vznikla dlhšia prestávka.

V Dačovom Lome a Cerove prv ako prišla ženichova družina pre nevestu, poslali družbu, aby vopred oznámil ich príchod.³³ Večer potom družba ako obvykle s čekom cez plece doviedol ženicha, starejšieho,³⁴ muzikantov a ďalších svadobčanov. Vchod do dvora našli zatarasený *previaškou* z povriesel, do ktorých boli pozapichované palice, prúty, omelá a pod. Svadobčania nevesty sa im usilovali krikom, prútni a starými metlami brániť v odstránení prekážky a vstupu do domu. Rovnako si počínali aj ženichovi

svadobčania, ak mal ísť na prístupky a prišli pre neho z nevestinho domu.

Keď sa konečne starejší dostal pred dvere, zabúchal a nevestin starejší sa spoza dverí ozval: „Odkiaľ ste, bratri?“ Odpoveď znela: „Ze zeme zaslibené.“ Nasledovali hádanky *hátke*, rovnaké ako boli tie, s ktorými sme sa stretli v Senohrade. Aj keď všetky neuhádli, pustili ich do domu, kde starejší obradnou formou vysvetlil, prečo prišli. Najprv mu vodili chlapov a staré ženy, preoblečené za nevesty až nakoniec zavolali skutočnú mladuchu. Potom už posadili nevestu so ženichom za stôl. Mäso však v ten deň nesmeli jesť, museli sa postiť „za dobrý život“. V ten deň, keď bola na sobáší, t. j. v pondelok nesmela nevesta ani tancovať. Vzhľadom na nočný čas svadobčania jedli pomerne málo, viac si odkladal každý na šatku a potom si to odniesol domov. O to viac sa popíjalo a tak nálada bola čoraz veselšia. Na príliš rozjarených svadobčanov mal družba pripravený vinš, s ktorým sa obrátil na nevestinho starejšieho.

Pán starejší, či vi viete, kde tich opílich
pođiete?
Zavríte ich do komori, tak tam ten smrad
v nich vihori.
Triezvi pójdu do kostola, abi hriech, vada
ňebola
a tich, čo odpadnú od únavi, zastrčte ich do
přhlavi.

Keď skončil *pokonní obed*, ako túto poslednú hostinu v nevestinom dome nazývali, doniesla nevesta na palici doma tkané uteráky *klinovňike* a zatiaľ čo ostatní spievali najprv nábožnú pieseň, potom veselé piesne, krstná matka alebo iná blízka príbuzná rozdávala klinovníky všetkým členom ženichovej družiny, ktorých pri bohatých svadbách bolo aj do päťdesiat. Keď už rozdávanie skončilo, vošlo 4–6 žien z nevestinej rodiny, každá v jednej ruke so zvoncom, v druhej s palicou, ktorá siahala až po prsia a spievajúc

³³ Ako bolo už spomenuté, pôvodne prišli v pondelok večer najprv pre periny. Až po odchode tejto skupiny sa dali do izby stoly a išli večerať. Napriek tomu, že s perinami išli ticho, lampáše, ktorými si na cestu svietili, prilákali zvedavcov, ktorí čiastočne zo žartu, ale i zo zlomyseľnosti sa snažili udrieť po perinách palicou. Tí,

ktorí mali periny na starosti ich odháňali a neraz sa strhli aj bitky.

³⁴ V Cerove nazývali ženichovho starejšieho v nevestinom dome *pytačom* a nevestinho starejšieho *oddavačom*. Bežnejšie bolo však v obidvoch prípadoch pomenovanie *starejší*.

Zecfe ma vlčki, zecfe... tancovali, zvonili a palicami búchali o zem. Tento tañec na paličkách, ako ho v miestnej terminológii volali, predchádzal bezprostredne rozlúčke nevesty s rodičovským domom. Starejší-oddavač opäť formou vinša odovzdal nevestu starejšiemu-pytačovi a ten ju rovnakým spôsobom odoberal od najbližších príbuzných. Ak syn odchádzal k ženiným rodičom tak isto sa s ním lúčili, pravda, text odobierky bol adekvátne prispôsobený. V štyridsiatych rokoch sa v Dačovom Lome zaužívalo odoberanie nevesty družbom, a to nasledovným vinšom:

*Sem, mladí zať aj ňevesta!
Krátka je čas, dlhá cesta.
Dlhá, planá v tomto kraji,
poprebíjať možno hlavi.
Tak mladá ňevesta, už hodina prišla,
bi s nami z rodného domčeka odišla.
Aj drahých rodičov opustiť musíš,
koho si zvolila, k tomu ísť musíš.
Drahí môj oťecko, ako že si začiat,
za otcovskú lásku ako vám ďakovať.
Za tú vašu lásku, za vychovávanie
ñech vileje pánboh na vás požehnañie.
Ach, drahá mamička i k vám sa obraciam,
keď ja dñeska z vášho domu preč odchádzam.
Boli ste mi dobrá vždicki od malička,
sbomom ostávajúťe tu moja mamička.
Tažko mi je od vás, tažko sa rozlúčiť,
keď ja ñebuďem spolu s vami bivať.
Ach, mamička moja, k srcu vás priťiskam,
pokiaľ živa buďem, na vás ñezabudñem.
Čo ste mi v živote dobré urobili
nech vám to odplati ten boh dobroťivi.
Stari rodičovia, aj vám ruku dávam,
keď ja už z rodného domu preč odchádzam.
Braček môj, sestrička, to vám poviem ñie raz,
boli sme vñdi dobrí, buďeme aj teraz.
Môj pañenski veñieć, rozmarin zelení,
dñeska ho zameñim za čepiec bielení.
Kamarátky moje, od vás sa odberám,
keď vienok zelení z hlávki mojej skladám.*

*Už ñemôžem viacej medzi vás chodiťi,
veď ja už odteraz manželkou mám biťi.
Tak už teraz íďem, dobre sa tu majte
a všetci mi spolu požehnañie dajte.³⁵*

V obidvoch obciach sa ešte v tridsiatych rokoch zachovával zaujímavý úkon, ktorým otec prepúšťal dcéru alebo aj syna, ak išiel za prístavka, zo svojej právomoci. Postavil sa medzi dvere, chrbtom sa oprel o futro a nohu oprel čím vyššie o protifaľnú stranu futra. Dcéra, resp. syn musel prejsť cez dvere popod otcovu nohu. Ak už otec nebol živý, prevzal túto úlohu oddavač. Starejší, ktorý pri príchode odovzdal oddavačovi koláč a fľašu pálenky, bol pri odchode rovnako obdarovaný. Gazdinám do svadobného domu niesli svatvice koláč a 2 dl pálenky. Keď sa svadobný sprievod s nevestou vydal na cestu, boli dve i tri hodiny ráno.

Ďalšou etapou svadobného obradu bol príchod nevesty do ženichovho domu a ukladanie mlado-manželov. Na dvore ženichovho domu svadobčania najprv zaspievali: „*Otvárajte dvere, novotná rodina...*“ Vo dverách už čakala svokra, aby privítala nevestu, ktorá ju pozdravila jednoduchým „*Pán boh daj dobrý deň*“. Svokra ju odzdravila a hneď sa jej opýtala: „*No čože si mi doñiesla, diouka moja?*“ „*Zdravie, šťastie, hojnô boskô požehnañia, mama moja.*“ Svokra nevestu objala, poboskala a potom svadobná matka ustúpila, aby urobila miesto niektorej zo žien, ktorá držala mrváň a tanierik s medom. Mrváň namočila do medu a podala mladoženichovi, aby si odhryzol.³⁶ Prv, ako tak stačil urobiť, podala rýchle mrváň neveste a nechala ju, aby si odhryzla. Potom opäť predstierala, že ho chce dať mužovi, zase si však mohla odhryznúť len nevesta.³⁷ Až na tretí raz odhryzol z mrváňa aj jej muž. Svadobčania čakali, kedy nevesta prehodí mrváň cez hlavu, aby ho mohli zachytiť a rýchle si ho rozdeliť medzi sebou. Nosili ho na jarmoky podľa predstavy, že o tovar, ktorý chcú predať, budú sa kupci tak trhať, ako svadobčania o mrváň.

³⁵ A. Šimáková, nar. 1921, Dačov Lom.

³⁶ V Čerove ho nazývali *pitajni mrváň* a zapiekli do neho kúsok povrázka. Pri trhaní sa každý snažil dostať práve tú časť, v ktorej bol aj povrázok.

³⁷ Podľa A. Balkovej, nar. roku 1874, ktorá sa vydávala ako 15-ročná na fašiangy roku 1890,

dávali v tom čase mladému páru chlieb s medom a potom rad-radom ostatným svadobčanom, ktorí prišli s nevestou tak ako vstupovali do domu. Treba však podotknúť, že v tom čase prišli s nevestou len dve dievčatá a niekoľko svatvíc. Ostatní svadobčania odišli pred nimi s perinami.

Ženy však rýchle podali neveste slamienu s odtrhnutým dnom alebo v papieri skrútené perie, aby najprv to prehodila. Kedysi svokor, neskôr svokra chytli nevestu za ruku a doviedli do izby, kde na lavici pri peci bolo položené múčne vrece. Nevestu tri razy pritlačili o pec, aby privykla k domu a nevracala sa domov.³⁸ Do lona jej posadili chlapca, ktorého obdarovala peniazmi. Na vreci musela sedieť dovtedy, kým niekto neprišiel a neposadili ju ku stolu. Tu už boli pripravené jedlá, muzikanti vyhrávali, mladší svadobčania tancovali. Pri stole ženy spievali mladému páru piesne, ktorých dvojzmyselný až lascívny charakter mal vzostupnú tendenciu. Keď už bol obsah piesní pre nevestu príliš nepríjemný, vysypala pred ne na stôl za hrst drobných peňazí. Potom už nemali právo pokračovať ďalej v týchto piesňach.

Bolo už vlastne ráno, keď sa družba postavil uprostred izby a začal recitovať:

*Tá naša nevesta mladá, čosi snuje, čosi hľadá,
sočila ma na lavicu, položila ústa k lícu,
pošepla mi v dúvernosti, že si vraj chce zložiť
kosti,
ešte mi pritom hovorí, že jej tam vrkoč
ňezbavi.*

Medzitým doniesli klát a postavili ho do stredu izby. Svatvice podali družbovi tri horiace sviece, ktoré si musel zasunúť do ruky medzi prsty. Druhou rukou chytil nevestu a tri razy ju previedol okolo kláta, pričom svadobčania spievali: „Stratila som partu, zelení veňiec...“ Po treťom kole utekal družba s nevestou do komory. Ak mu pritom niektorá sviečka zhasla, jeden z mladomanželov mal čoskoro zomrieť. V komore nevestu posadili a niektorá skúsená žena jej navdihla veniec, nabrala ho na vidličku a zavolała družbu, aby veniec vidličkou sňal z hlavy dole a odovzdal svatviciam, aby ho odložili.³⁹ Družba potom musel rozplieť vrkoč, prepletený stužkou a šnúrkou úmyselne zaviazanou na mnoho uzlov. Stuhu dostala družica, šnúrika patrila družbovi.

Ženy pomohli neveste vyzliecť vrchné šaty, no ostala v spodnici a rubáši „že bi už len v jednom ňebola pri tom mužovi“.⁴⁰ Lebo „božechráň voľačo prvú noc robiť, to sa ňesmelo.“ Čižmy jej musel vyzúvať muž, pričom sa usilovala čo najviac mu túto prácu sťažovať. Potom zase nevesta vyzúvala čižmy mužovi. Keď sa jej podarilo vyzuť aj druhú čižmu, udrela ho sárou po hlave. To už ju ale družba chytil do náručia, zväč jej vytrhol čižmu, zvalil ju k mužovi do postele, prikryli perinou a potom sa po nich ešte pováľali, aby prvé dieťa bol chlapec.⁴¹ To bolo tzv. *ukladaňia*, ktoré prebiehalo vlastne už ráno. Po ňom sa všetci rozišli.

S rovnakými prvkami, aj keď v čiastočne pozmenenej forme sa stretávame v Senohrade. V utorok ráno hneď po skončení hostiny, t. j. podľa miestnej frazeológie „*spozá stolov*“ začali prípravy na odchod nevesty do ženichovho domu. Keď sa prostredníctvom starejšieho odpýtala od rodičov, oddavač odovzdal starejšiemu rovnaký koláč, aký mu ten dal pri príchode. Okrem príslušníkov ženichovej družiny, ktorí prišli pre nevestu, odišiel s ňou aj jej starejší, birmovní rodičia a sestra, prípadne iná blízka príbuzná. Pôvodne viedol nevestu družba, neskôr, keď už prichádzal pre ňu aj ženich, išla medzi ním a družbom, pričom ženich ju držal za ruku a družba pod pazuchu.⁴² Ak bol nevestin dom v obci, a nie napr. na lazoch, prešiel celý jej sprievod so zástavou a vyhrávajúcimi muzikantmi celou dedinou, až potom zamierili k ženichovmu domu. Nevesta sa cestou nesmelá obzrieť, pretože by z mužovho domu utekala domov.

Pred ženichovým domom starejší zabúchal na dvere a zakričal: „*Otvorte nám!*“ Nevesta prehodila ponad seba dozadu malý okrúhly koláč, ktorý za ňou stojaci svadobčania chytali a hneď si ho aj rozdelili. Kým ešte ženich nechodil pre nevestu, nielen že ju neočakával, ale sa schoval a nevestini svadobčania ho museli najprv pohľadať, zatiaľ čo nevesta čakala pred dverami. Najprv jej ponúkli dvoch-troch nepravých „ženichov“, až potom doviedli jej muža.

³⁸ „*Moja stará mať vravela, že ju svokor viedol dnu a tri razi pritlačil o pec, že bi dobre privykla. No tak som aj ja tak urobila svojim nevestám, dobre privykli zato na túto dedinu, ale sa už obe preč.*“ M. Bartíková, nar. 1899, Cerovo.

Informátorky, ktoré opisovali vlastnú svadbu, uvádzali, že do izby ich zaviedla svokra.

³⁹ Koncom minulého, začiatkom tohto storočia mala nevesta na hlave rozmarínový veniec, na ňom kúpený veniec z papierových ružičiek a navrchu partu.

Keď stáli mladomanželia pred dverami či už s nájdeným ženichom alebo neskôr, keď prišli spolu, prestrel niekto z domácich ku dverám plachtičku, 4–5-ročné dieťa si na ňu ľahlo a starší vyzval mladomanželov: „*A teraz prekročíte s pravou nohou s božou pomocou.*“ Pri pokračovaní prehodila nevesta dozadu koláč. Potom odmenila dieťa drobným peniazom.⁴³ V dome ich čakala gazdiná s medom a krajcom chleba. Chlieb namočený do medu podala ženichovi i neveste. Pri vstupe do izby nevesta pozdravila: „*Pochválen pán Ježiš Kristus*“ a na stôl položila chlieb, ktorý doniesla z domu. Na otázku svokry, čo jej doniesla, odpovedala: „*Zdravie, šťastie, hojnô boskô požehnanie a pokoru.*“ Potom ich svokra chytila a posadila na lavicu k peci, kde boli prestreté biele *gati*. Ktorý skôr vstal, mal byť aj v práci šikovnejší.

Po jedle, okolo 5.–6. hodiny ráno snímali neveste veniec. Posadili ju na *svadobní stolec*, ktorý na tento cieľ zhotovil nevestin krstný otec. Veniec dala dolu krstná matka a odovzdala svokre, aby ho dobre schovala. Vrkoče musel rozviazať družba, ktorého pritom bili po prstoch. Keď viedli mladých do komory, stará matka alebo iná staršia žena niesla v ruke tri horiace sviečky, ktoré držala v hrsti tak, že len prostredná bola v zvislej polohe a dve po bokoch boli trochu zošíkmené. Pri ich svetle sa mladí v komore vyzliekali a navzájom si vyzuli čižmy. Aj v Senohrade nevesta udrela muža sárou čižmy po hlave. Peniaz, ktorý mala žena v žičme, odložili pre žobráka. Potom sa pretekali, kto prvý vybehne na posteľ. Pritom museli dávať pozor, aby sa nepopíchali na trňovom prúte, ktorý bol schovaný v slame. Kto potom prvý prehovoril, celý život sa mal druhému prívrať. Nakoniec svadobná matka vyzvala muzikantov a vôbec všetkých, ktorí boli pri ukladaní mladých, aby komoru opustili. V izbe rozprestrel slamu, prikryli plachtami, rozložili vankúše a svadobčania, ktorí neodišli domov, si trochu pospali.

Pred poludním prišla nevestina birmovná matka s jednou-dvoma ďalšími ženami pre nevestu

a odviedli ju do susedného domu, kde ju začepčili. Čepiec a šaty na prvé preoblečenie boli obvykle darom od svokry. Ak jej svokra nemohla potrebné veci obstaraf, dala aspoň čepiec a ostatné priniesli z nevestinho domu. Pred prvou svetovou vojnou hneď po čepčení odviedla birmovná matka nevestu do kostola na vádzku. Neskôr bol úvod bezprostredne po sobáší.

Približne od dvadsiatych rokov čepčili nevestu hneď v komore. Kým jej birmovná matka upravovala hlavu, nevesta mala na lone položenú misu s pampúchmi a ďalšiu s duseným mäsom a každý si bral do ruky, na čo mal chuť. Keď bola nevesta hotová, pýtali ženy, ktoré pomáhali pri zavíjaní, od ženicha peniaze na čepiec, pretože ho má vraj roztrhaný. Medzitým oznámili už aj ostatným svadobčanom, že nevesta je začepčená. Do komory sa nahrnuli svadobčania na čele s muzikantmi. Najprv zaspievali pobožnú pieseň, potom muzikanti začali hrať *Na zelenej lúki*... To už bola tzv. *vikrúcanka*, pri ktorej nevesta tancovala najprv so svojim mužom, potom brala do tanca rad-radom ostatných, kým ženích tancoval so ženami. Každý z tancujúcich hodil na tanier pred muzikantov peniaz a podľa toho, či na vrchnej strane bol rub alebo líc, prítomní volali: „*Bude chlapec,*“ alebo „*Bude dievča.*“ Potom prešli muzikanti so svadobčanmi do izby, kde sa podávala *havranka*, no išlo vlastne o obed. Nevesta ostala v komore.

Birmovná matka so ženami, ktoré ju sprevádzali, odišla do nevestinho rodičovského domu, aby odtiaľ doniesla koláče, orechy, radostník a dary pre novú rodinu. Ak však bývali na vzdialených lazoch, doniesla všetko ešte pred zavíjaním a cez havranku ostali s nevestou v komore.

Keď sa svadobčania najedli, doviedol družba nevestu do izby. Tu už bol stôl odtiahnutý viac do stredu izby a nevesta s batôžkom v ruke, v ktorom mala koláč a lieskovce musela stôl tri razy obehnúť. Družba utekal za ňou a usiloval sa ju chytiť. Po treťom raze si sadla za stôl, vložila koláč a začala hršťami rozhadzovať lieskovce. Potom k nej prisadla birmovná matka

⁴⁰ E. Hlivárová, nar. 1901, Dačov Lom.

⁴¹ Aj pritom dochádzalo ku komickým situáciám, pretože vždy sa niekomu podarilo vložiť pod plachtu puknutú hlinenú misu, ktorá sa v najneočakávanejšej chvíli rozletela.

⁴² „*Tedi mladí zať ňechočil pre ňevestu. Tedi*

sa skríl, potom ho hľadali. Aj báčik Đuro Pukačov spomínal, že on doma drevo rúbau kím tašli pre totku Maru. No tak bolo, ale to bolo smiešné.“ Ondrej Guten, nar. 1903, Senohrad.

⁴³ Neskôr sa od tohto zvyku upustilo vraj preto, že prekročené dieťa pomaly rástlo.

s obliečkou, v ktorej boli poukladané dary. Navrchu bol položený uterák, ten nevesta vybrala a zavesila na klinec, čo bolo symbolickým oznámením, že nasleduje rozdávanie darov. Starejší poslal družbu, aby dovedol *svadobnú mačera* a odovzdal jej oplecko, čepiec, ručník na hlavu so slovami: „To vaša nevesta vám doňiesla malí darček, lebo vás videla, že ste boli v roztrhanom oplecku i šatki, tak aby ste nemali takú špatnú, darúva vám novú.“ Svokra poďakovala a dala starejšiemu pre nevestu buď peniaze, buď šatku a pod. Potom zavolali otca a s podobným žartovým komentárom ho obdarovali košeľou a vreckovkou. Podobné dary dostali birmovní rodičia, ženíchovi bratia a družba dostali košele, sestry šatky a plátno na oplecko, deti z bližšej rodiny šnúrky a stuhy do vlasov.

V porovnaní so Senohradom v Dačovom Lome a Cerove sa komplex zvykov, spojených so zavíjaním nevesty zachovával temer po celú prvú polovicu nášho storočia v tradičnejšej forme. Doobeda sotva domáci urobili najnevyhnutnejšie práce v gazdovstve, prišli ženy, ktoré pomáhali pri varení, pripraviť svadobčanom *frústik*, presnejšie obed. Keď sa mladomanželia zobudili, mladé ženy, ktoré tu nazývali *mladúški* doniesli neveste od svokry batoh so šatami.⁴⁴ Mladý zať si obliekol vyšívanú košeľu, ktorú dostal do daru od nevesty. Mladým doniesli vodu, do ktorej dali čistec,⁴⁵ a keď sa umyli, muž sa musel obrátiť chrbtom a nevesta si utrela tvár o jeho košeľu, rovnako sa on utrel do jej oplecka. Ženy potom odviekli nevestu do susedov na *zavíjanku*.⁴⁶ Posadili ju na mažiar alebo kupu, od konca dvadsiatych rokov už len na stoličku, upravili jej vlasy a založili čepiec. Kým ju nezavili, nsmela vstať zo stoličky, pretože by vraj z mužovho domu chcela utiecť domov. Pri vstávaní z mažiar sa nevesta musela chytiť železa, a to alebo klinca zatlčeného do steny, alebo iného predmetu, ktorý jej rýchle podali. Keď bola nevesta začepčená, musela čakať kým prídu pre ňu, sama ne-

mohla prísť medzi svadobčanov. V izbe zatiaľ jej mužovi predvádzali rôzne maškary, ktoré sa k nemu hlásili ako jeho manželky, odvolávali sa na jeho sľuby, na noc spoločne strávenú a pod. Ak nevesta ostala v dome, kde ju zavíjali, prišiel pre ňu družba s muzikantmi, ak sa medzitým vrátila do komory, sám družba ju dovedol medzi svadobčanov. V izbe odtiahli stôl a nevesta s batohom na chrbte musela utekať okolo neho, kým ju družba nechytí. Koľko ráz sa jej podarilo obehnúť okolo stola, za toľko rokov nemala mať deti. Keď už sedela za stolom, vybrala z batoha radostník a položila ho na stôl, kde ostal až do konca svadby. Potom vyberala lieskové orechy a po hrstiach ich rozhadzovala medzi svadobčanov. Muzikanti zahrali *Na zelenej lúki kopa sena...* a nevesta tancovala najprv s mužom a postupne s ďalšími mužmi *vikrúcanku*. Rovnaký názov malo aj pohostenie, ktoré sa po tanci dávalo. Ženy, ktoré mali na starosti jedlá, obchádzali svadobčanov s miskami a ponúkali ich mäsom, koláčmi a pálenkou. Po vykrúcanke odprevadili svadobčania nevestu na *váčku*.

V Cerove išla nevesta na *váčku* s niektorou z mladých žien, za nimi kráčali muzikanti, potom družba kedysi vraj nielen s mrváňom, ale aj so zabitým zajacom na čekame, v ruke s fľašou pálenky a ostatní svadobčania. Kým bola nevesta na vádzke, ostatní pred kostolom tancovali a spievali. Z vádzky sa nevrátili hneď domov, ale spievajúc a ujúkajúc prešli celou dedinou, aby všetci mali možnosť vidieť nevestu. Ak niekto z pozvaných nestihol ešte v tento deň prísť do svadobného domu, niekoľko chlapov odbehlo pre neho. Za pokutu musel dať pre svadobčanov klobásu, pálenku a pod., alebo ho vzali tak, ako ho našli, hoci neupraveného a nevhodne oblečeného a na káre, improvizovanej z vozových kolies, viezli cez dedinu do svadobného domu. V Dačovom Lome bol sprievod ešte veselší, pretože chlapi niesli lampáše, iní zase štetky a metly, ktorými zo žartu zametali cestu.⁴⁷ Iní zase behali po dedine

⁴⁴ „Svokra dávala neveste rubáč, spodňiu kitlu, vrchniu kitlu, furtušku, oplecko, ľajbičok.“ A. Veľká, nar. 1921, Cerovo.

⁴⁵ Okolo roku 1900 hádzali mladým do vody peniaze, Pozri *Chotek*, K.: c. p.

⁴⁶ V Cerove je na hornom konci cintorín. Z toho dôvodu chodievali vždy do dolných susedov.

⁴⁷ O. Braxatoris vo svojom rukopise Uheršti Slováci v hontském a zvolenském kraji: to jest paměti jejich, z roku 1815 píše, že videl „v jedné vesnici dolních zvolenských podkrajů“ ako muži pri tejto príležitosti zo žartu „sníh kosili, ženy pak co v kosbě prospěvujícíe takový hrabaly, preoblečení žertovali atd.“ *Urbanová*, V.: Ondřej Braxatoris a jeho význam pro počátky sloven-

s kolesami, na ktorých mali pripevnenú figurínu *bakusa*. Bakusom volali aj chlapa, oblečeného do otrhaných šiat, s kapsou cez plece, ktorý bol obľúbenou postavou svadobných sprievodov.

Po návrate z vádzky svokra vyšla pred dom v ústrety neveste, chytila ju za ruku a zaviedla do maštale. V Dačovom Lome sa musela oprieť o válov, v Cerove mala na válove pripravené jablko, ktoré si schovala a zjedla spolu s mužom. Odtiaľ zaviedla svokra nevestu do drevárne a rozkázala jej, aby odniesla kuchárke drevo. Koľko polien nabrala, toľko mala mať detí, pričom hladké polená znamenali synov a rozštiepené dcéry. Iní zase vysvetľovali počet polien v tom zmysle, že ak bol párnny, budú mať mladomanželia syna, v opačnom prípade dcéru. V pitvore sa usilovali dať niečo neveste pod nohy, aby sa potkla a polená jej z ruky vyleteli. Čím prudšie leteli, tým ľahšie mala rodiť.⁴⁸ Až potom ju družba zaviedol do izby, na prahu ktorej prekračovala dieťa.

Od počiatku dvadsiatych rokov nášho storočia došlo vo zvykoch späť s vádzkou k viacerým zmenám. Nevesta išla na vádzku hneď ako ju začepčili, a to len s jednou ženou a družbom, neskôr už aj bez družbu. Svadobčania sa zatiaľ zabávali tým, že chodili po dedine, hľadali oneskorencov, ktorí ešte nestihli prísť na svadbu, zvažali ich na saniach, ktoré neraz úmyselne prevrátili, alebo oneskorencov v pitvore chytili, položili na lavicu a bili piestom. Tieto žarty podobne ako predvádzanie nepravých neviest boli natoľko obľúbené, že pretrvali až do súčasnosti.⁴⁹ Až po úkonoch na dvore, ktoré riadila svokra, družba doviedol nevestu do izby a utekali okolo stola. Pred vykrúcankou predniesol družba v ženichovom mene vinš:

Všeci spali, ja som nespala, nevedeli, čo som dostal.

Niektu zlato, niektu striebro, niektu statok, niektu bidlo.

Niektu peknú a bohatú, viem, že sa jej sprostí nezľaknú.

Salamün si chváli svoju ženu, že dostal striebro cenu.

Aj mi sme takú dostali, že nám ju každí pochváli.

Viete, že si ju tu máte, kde chcete, tam si ju dáte,

lebo na pec, lebo pod pec, tam ju vidí každý chlapec.

Mňa sa veru veľmi páči, lebo v tanci ľahko kráči

a vi muzikanti, hrajte!

Mi dvaja si zaskočime a šesták vám zaplatíme.⁵⁰

V posledných dvoch-troch desaťročiach položili na stôl tanier, prikryli ručníkom a každý, kto s nevestou tancoval, položil pod ručník peniaz. Na rozdiel od predchádzajúcich období aj ženich tancoval rad-radom so ženami.

Po vykrúcanke očakávali *opačnikov* z nevestinej rodiny. Na *opačke* prišla veselá skupina žien a mužov, ktorú viedol oddavač. V košoch na chrbte niesli ženy malé koláče *slatkáňe*, *roški*, varené údené rebrá a klobásu, určené pre svadobčanov. Okrem toho mali koláče a pálenku pre gazdiné, ktoré pripravovali jedlá. Aj pre starejšieho niesol oddavač koláč a pálenku. Pre ženichových bližších príbuzných priniesli do daru rôzne odevné súčiastky, prípadne aj ručníky, ak ich už prv neodovzdali.

V ženichovom dome sa pozatvárali a až po jednačkách ich pustili dovnútra. Na otázku starejšieho, čo hľadajú, prečo prišli, oddavač formou vinšu hovoril, že stratili jednu ovečku a že by mala byť v ich dome. Domáci vodili oddavačovi rôzne maškary, až nakoniec sa ukázala nevesta, ktorá sa so svojou rodinou privítala. Neskôr sa už oddavač nevyjadroval natoľko obrazne a jeho vstupný vinš bol nasledovný:

ského národopisu. Slov. Národop., 19, 1971, s. 369.

⁴⁸ „Na tej vácke čo sa tie polienka nosili, tak to aj mňa vpravili: Marka, aleže dobre bež, potom tá nebude zavela bolieť. No tak som ja bežala, mužova stará mať posipala plevu po pitvore tak som sa do tej zabila a už som to potom vrhla tam do kuchuňe. Ale som potom aj rodila tak, dobre som nestratila na ceste.“ M. Bartiková, nar.

1899, Cerovo.

⁴⁹ „No a kto neprišiel, tak s károu potom chodili a takých už ako spali, bosích ich doviezli. To ešte aj teraz robia. Tu jednu v pižame doviezli. Tá kričala, bila ich, ale tí ju nepustili, kim ju nedoviezli tam, kde bola svadba.“ A. Veľká, nar. 1921, Cerovo.

⁵⁰ J. Guláš, nar. 1919, Dačov Lom.

Priatelia premili, prichádzame k vám túto chvíľu.

A mi sme k vám prišli hospodu pítať
a medzitím ňeviem, či nám kčete dať.
Tu sa zabavíme za jednu hodinu,
prišli sme navštíviť tu novú rodinu.
Tá naša Aňička prišla k vám za muža,
lebo jej odpadla z jej vienočka ruža.
Ružička ostatná pre muža drahého,
kerého miluje zo srca verného.
Svadobní rodičia aj k vám prichádzame,
za vášho Miška mi sa sem schádzame.
Vi ste si sináčka pekne vichovali
a našej Aňički ho za muža dali.
A vi pán starejší bít sa nemusíte,
mi sme ľudia dobrí, ako nás vidíte.
Mi sa tu len kčeme dobre pohostiť
a potom sa kčeme domov navrátiť.⁵¹

S tým odovzdal oddavač starejšiemu dary a sadol si k nemu za stôl. Potom niektorá zo svatiev, ktoré prišli s oddavačom požiadala starejšieho, či aj jej dovoľí „pár slov poviedať“. Po obdržaní súhlasu pokračovala:

Mnohovážení pán starejší, že vás vidím,
to ma teší.

Nach sa vám ja len viponosujem,
ako ja s mojim mužom doma psotujem.
Akú mám s ním veľkú biedu,
dobré ma hneď nepukne od jedu.
A veru vám ten aj pálenku lúbi
a vše aj do krčmi zablúdi.
A keď príde domov z krčmi
hádže do mňa, čo zachíť,
hrnce, mise aj tañiere,
šecko pohádže za dvere.
A keď ho aj do postele volám
obráti sa hlavou k nohám.
Dost ho chitám, dost ho sfiskam,
s tou potvorou nič nežískam.
A bola som aj u lekára,
aj ten bibas len tak tára,
poslau ma do apatieke,
že mi tam predpíše lieke.

Apatiekár, tiež taki mladí človek,
vera sa rozumie čomukoľvek.
Šuhaj bistrí a veseli
omotav mi život celý.
Od kolien až hor do pása
tam najlepšie zabávau sa.
A od kolien až po bradu
takúto mi on dau radu,
že bi som sa ňetrovila,
po doktoriech ňechočila,
lebo že sa chlapskie lieke
nado všetkie apatieke.
No, ale už ňebudem širiť ďalej tieto reči,
primiže ma vďačne, pán starejší.
A vi páni muzikanti, hrajte!⁵²

Muzikanti začali hrať a svatvica spievať pieseň: *Dávala drnda husom v komore pod obrusom...* Pustila sa do tancu a rad-radom vykrúcala chlappov. V koši na chrbte pod obrusom mala šípové prúty a zvrátala sa tak, aby trne padali okolo, podľa možnosti na svadobčanov. Keď tanec skončil, vyložila z koša čerstvo upečené rožky a prisadla k ostatným ženám. Po nej predstúpil pred nevestu družba a s rozpustilo veselým až lascivným veršom odovzdal neveste ovenčenú sliepku a žartom jej pripomenul, že je to jej výplata z domu. Svatvice podali oddavačovi dary pre ženíchovu rodinu a ten ich obradne odovzdal starejšiemu, aby ich rozdelil.

Ďalší čas bol vyplnený rozmanitými hrami ako bola hra na *doktora, podkúvanie, holeňnie, verklík* alebo *Adamov tañec*, pri ktorom sa chlapi postavili za seba ku lavici, držali jeden druhého, na boku stál ďalší s bičom a za posledným slovom piesne: *Jeden Adam bou, sedem sinov mau, ňejedli, ňepili, len toto robili* šibol stojacich po nohách. Koho zasiahol, musel vyskočiť na lavicu.

Blížilo sa už k polnoci, keď sa dával *pokoni obed*, ktorý bol hlavnou svadobnou hostinou v ženíchovom dome. Pozostával z viacerých chodov, obvykle zo slepačej polievky, slepačieho mäsa, kapusty zatrepanej mliekom, v ktorej sa varila baranina, pečeného bravčového mäsa, neskôr sa podávala aj husacina, tvarohová a ma-

⁵¹ J. Guláš, nar. 1910, Dačov Lom.

⁵² E. Balová, nar. 1911, Dačov Lom.

⁵³ Na gazdovskej svadbe sa obvykle v jednom svadobnom dome skonzumovala jedna vykúrená jalovica, ošípaná, baran a väčšie množstvo slie-

pok, neskoršie aj husí. Okrem toho dávali klo-básky a údené mäso, ktoré priniesli svadobní hostia.

⁵⁴ A. Šimáková, nar. 1921, Dačov Lom.

ková štrúďľa, ako príloha sa podávala reďkev, sušené slivky alebo hrušky.⁵³ Mäso delil svadobčanom zväč alebo iný muž poverený touto úlohou. Každý manželský pár mal pred sebou tanier, kde si odkladali mäso a koláče. Každý potom jedol, na čo mal chuť a ostatné si odniesol domov.

Každé nové jedlo, ktoré gazdiná priniesla na misku, položila na stôl a *vinšovala*, t. j. predniesla tradičný *vinš* k tomu-ktorému jedlu. Napríklad pri kapuste:

*Sem sa, páni svadobníci, k tejto našej
kapustnici,
budeme ju okopávať, kým nám budú druhô
dávať.
Komu plúšťa, kto piu drahšie, nak si dolu k nej
priľahšie.
A komu je nie dost, nech si strčí do nej nos.*

Pri červenej repe:

*Tá naša mladá nevesta, ak náhle išla do mesta,
o inšie sa nestarala, iba toto kupovala,
lebo ženi to milujú, červeností obľubujú.*

Pri lohaze:

*Ale máme gazdu chlapa, zarezau nám s bradou
capa.
Capa, capa ako teľa, odbavi sa svadba celá.
Toto mesko z jeho hrudi a lohazka, jeho zubi.*

Pri tvarožníkoch, nazývaných *vichítke*:

*Čože je to v nuše tejto, sama ňeviem, že čo je to.
To sa lepšie omliečenie a srvátkou omasťenie.⁵⁴*

Posledným jedlom bola kaša, ktorú doniesla sama kuchárka. Bolo jej ctižiadosťou predniesť pritom taký *vinš*, aký svadobčania ešte nepoznali, preto sa k tejto príležitosti parafrazovali staršie *vinše*, alebo sa vymýšľali nové. Najmä v Cerove bolo viac žien, schopných zložiť *vinš* podľa miestneho vkusu na rôzne príležitosti. U nich si kuchárky objednávali *vinše* ku kaši, pričom pochvala svadobčanov a dobrý *chýr* boli jedinou odmenou miestnej poetky. Niektoré *vinše* so svojim obsahom usilovali pobaviť svadobčanov dvojzmyselnými formuláciami a narázkami, ktoré pri tejto príležitosti boli celkom bežné, a nevzbudzovali nijaké pohoršenie. Iné sa usilovali o komický účinok jemnejšími spôsobmi, v ďalších prevládala didaktický charakter. Z početných *vinšov* ku kaši uveďme aspoň niektoré ukážky s výnimkou prvej skupiny:

*Mladomanželia, edon mali príklad kcem vám
rozpovedať,
že ako sa máte na svete spravovať.
V láske a svornosti tu na tomto svete
máme žiť spoločne šeci pospolite.
Ti milí mladí zať, takto sa máš správať:
v samotnosti ňesmieš ňigdi viacej spávať.
Včas ráno stávať, oheň naklást a po dome
poriadiť,
chižu zamiešť, vodu doňiesť a žienku ňie
zobudiť.*

*Ber motiku lebo kosu a na plece kapseľu,
odkroj chleba a na obed ňezabudni cibufu.
A keď prídeš domov z poľa tak sa spítaj
žeňički,
že či jej máš vipucovať zamazanie čižmički.
Ale tu druhí paragraf práve je už na ceste,
ten sa druhého netika ako mladej ňeveste.
Ti zas takto máš biť živá, jestli chceš biť
šťastlivá;*

*na svojej svadbe ňesmieš biť ospanlivá,
do roboti len pomali, na to máš ždi dost času,
tak vám pôjde dobre hore jarnô žitko do klasu.
Añi tie drobné kuriatka opatrit ti ňesluši.
Ale vareška do ruki, to sa tvoje prvie punkti.
Zavčas ráno ňesmieš stávať, len o ôsmej hoďiňe,
tak sa budeš mužu páčiť, pritom celej roďiňe.
A tak buče spolu živi, milí mladomanželia,
buče z toho radosť mať celá vaša rodina.*

Iný *vinš* ku kaši:

*Sama ňeviem, ako ho gazdiná volala,
keď mi ho na misu dávala.
Len vám chcem povedať čo sme vistáli,
kým sme mi to jedlo až sem k vám dodali.
Veď sme mi ho tam nabrali našej Dorki na to
hradi,
a tu sa nám ňedá triasť, miseli sme oberaťi.
Kým sme ho naoberali, domov sme sa ponáhľali.
Ale náš gazda leniví kým mal dreva narúbaťi,
za ten čas si ľahol spaťi.
Potom sme do hori zašli, čiibi sme tam dreva
našli.
Ale tam dvojnohi vlci behajú čo nám pokoj
ňedajú.
Tak sme sa tam naľakali, hneď sme domov
utekali.
Potom som k susedom zašla, čiibi som tam drevo
našla.
Ale ma tak otpravili, poleno za mnou hoďili.
Tak naša gazdiná milá, pri čižmách ho uvarila.
Nielen rosa, ale aj mráz, takže ňemôže ňigde
táťi.*

že ju neverislovne rád má, preto ju hľadám a nemôžem nijako na ňu zabudnúť.

Tak drahí priatelia, podobným spôsobom aj nám sa stratila ovečka to jest córka týchto poctívich rodičov. Aj mi prichádzame do tohto vášho poctívého príbítiku a vidíme tu zástup veselí a hudbu a pomysleli sme si, že azda tu misí biťi tá, kerú miluje duša naša. A preto vás prosíme a žiadame, abi ste nám córku týchto našich poctívich rodičov ráčili predstaviť.

Na vážnu reč oddavača reagovali rozveselení svadobčania rozličnými žartami. Ponúkali mu staré ženy, neraz komicky pristrojené a každú vydávali za hľadanú nevestu. Konečne družba doviedol k rodičom, ktorých už usadili za stôl, pravú nevestu. Táto rodičov pobozkala a prisadla si k nim.⁵⁶

Potom sa ešte chvíľu tancovalo a svatvice z nevestinej rodiny ponúkali ostatných zavíjačkovou pálenkou a bielym koláčom, neskoršie zákuskami. Krstná matka vyložila na stôl radostník, ktorý doniesla od nevesty, čo bola zase príležitosť pre starejšieho aby predniesol vinš, ktorým radostník obradne vyžiadal:

Keď sa ľudia počali množiti na zemi, sinovia ľudskí brali za manželki zo všetkých, kerie ale si obľubovali. A tedi lutoval boh všemohúci, že učinil človeka a riekol, že nezostaňe duch môj človeku na veky, lebo dní jeho bude 120 liet. A preto vihladím zo zeme šeliakie stvorenia od človeka až do zemeplazu, od hovüda až do vtáčtva nebeskiho. Vtedi už rozkázal Noemovi, abi učinil koráb a abi do korábu zo šetkých živočíchov po dvoch zobrau a tedi za 40 dní a noci bola potopa sveta. Keď sa to ale začalo umenšovať, tedi vipustiu holubicu, kerá sa ale navrátila hñeď, lebo nenašla, gđe bi odpočinula noha jej. Tedi vipustiu zasa krkavca, ten sa už nenavrátiu. A potom zas vipustiu holubicu, kerá príletela k nemu večer a v pisku svojom doniesla ratolest na znamenie umenšeni vöd a hñevu božieho. No tak aj mi žiadame tú ratolest, ten radostník.⁵⁷

Radostník ostal na stole pred mladomanželmi až do konca svadby. Potom, keď ho starejší obradne prevzal, pozývali svadobčanov gu stolom, teda k hlavnej svadobnej hostine v ženíchovom dome. Po spoločnej modlitbe sa uia siova starejší, potom už všetci čakali na družbu s prvou misou. Tak ako bolo v tejto oblasti bežné, aj v Senohrade bolo každé novoprinesené jedlo sprevädzané vinšom. Napríklad vinš ku polievke:

*V tom hrnci na dve uši, kuchárka sa pri ňom duši,
že čo ona do nej dala, s jedním vajcom
zatrepala.
Ak ešte ňi ako treba, nadrobte si do nej chleba.
A komu šmakuje, nak sa k misí pritiahñe, nak sa naje.
Čim som bežau statočne, primíte dačne.⁵⁸*

Vinš k mäsu:

*Sem sa, svadobñici povolaiu, do čo môže s kerej strani,
trhať, mikať od koštiala. Nehanbite sa ho, lala!
A vi pán starejší odpustíte, ja som misleu že som väčší.
Ja som len družba, na rok budem iste to, čo vi ste.
Lebo doma bibliu mám, pri kachlički čítavam si Tobiáša,
lebo je to múdrosť vaša.
A tak primíte dačne, pán starejší.⁵⁹*

Vinš k sliepke:

*Táto slepica je masná, ale bola veľmo samopašná.
Keď už išla dolu s pántov a to s veľikou šantou, uletela na smetisko, ...
a to bolo dost starô chrapadlo a preca mu dobre padlo.
Taká bola prívetivá, lenže bola bezočivá.
Každí deň mi vajce zniesla, od staväñia ñigđe nešla.
A čo mala aj kurence, aj to boli takie štence, susedovej kmotri Kate pobehali po šaláte.
A čo mala aj tekvice, šeki jej vihrabali do hnojñice.
Keď sme do mlina cüdili, museli tam príleteti a s pou kili schitiťi.
Ona nám zabila hrnce aj rajñice, takó mala besnô srce.
A ja som pochitiťi lopatu aj parato, pohľadala som si aj ohrablo,
mislela som, že ju dostañem, tedi bi jej bolo ameñ.
Ale veru tá ulietla, sám čert vie, či do pekla.
Chudákovi susedovi obzobala bôb cukroví a chudñinki Vavelkovej obzobala mrkvu, zeler.
Čo tepšie obzobala a čo horšie rozhrabala, sama do hrnce zletela.
Kuchárki ju uvarili, abi ste ju vi páñi svadobñici užili.
Jecle, smačne a primíte dačne.⁶⁰*

O obľube vínšov ku sliepke svedčí viacero miestnych variantov. Sliepka a kohút boli vďačným námetom pre rôzne analógie, v ktorých sa vždy aj keď s rozličnou mierou uplatnenia striedali komicky ladené pasáže s dvojzmyselnými až jednoznačne erotickými. V iných vínšoch, ako bol napríklad vínš k vínu, komický účinok sa dosahoval parodovaním úsilia o šetrnosť alebo nedodržiavania hygieny pri manipulácii.

Po ukončení hlavnej hostiny oddavač, ktorý vo svojej plátennej *kapseli* priniesol ako dar nevestinnej rodiny koláč a pálenku, dostal rovnaké dary od ženichových rodičov, tentoraz však už pre seba. Obdarovaním oddavača súčasne vyjadrili želanie, aby sa jeho skupina pobrala domov. Ak sa nepobrali dosť rýchle, ženichovi hostia ich vyhánali metlami. V ženichovom dome pokračovala svadba do rána. Hrali sa rôzne hry, niektorí sa preobliekli za maškary podľa vlastnej fantázie, spievalo sa *poza stoli* a pretože už nebolo potrebné variť, krájať, obsluhovať a podobne, tancovali aj gazdiné a zväci a všetci, ktorí sa dovtedy museli venovať rôznym povinnostiam. Prv, ako sa ženichovi svadobčania začali rozchádzať, starejší delil radostník, pre každý manželský pár jeden kus. Za radostník dávali na tanier peniaze, ktoré použil ženich na vyplatenie muzikantov.⁶¹

Celú svadbu zakončil starejší kratšou rečou:

Nuž drahí priatelia, dokončilo sa dielo tohto stavu manželského a teraz mi už budeme odchádzať domov od vás tu a vás tu zaňecháme. Inšie vám nič nemôžeme zaľecháť, jedíne to, abi ste mali lásku z eno s druhim, lebo len tak môžete byť šťastní. Lebo aj keď svata Cecilia stupovala do stavu manželského s Valerianom, teď sa im zjavil anjel a doňiesou im dva vence. A takto im riekou, že tie vence im budú židicki tou rajsťou vôňou voňať. Ale svata Cecilia nepřestávala pána boha prositi a preto aj bola obdarená tím vencom i zo svojim manželom. Nuž tak drahie dietki, aj vám prajeme, abi ste aj vi niekdi tak

občiahli tie rajske vence, abi ste aj vi sa mohli tak tešiti a radovati. Ameň.

Ráno mladomanželia vyprevádzali muzikantov. Nevesta niesla na chrbte nový kôš *visák*, v ktorom boli koláče, surové mäso a dve fľaše pálenky, všetko prikryté uterákom. Tak išli cez celú dedinu, pričom muzikanti vyhrávali. V dome niektorého z nich nevesta všetko vyložila a muzikanti sa rozdelili.

Vo štvrtok nevesta roznášala riad, ktorý bol požičaný od bližších susedov na svadbu. S riadom odovzdala koláč, za ktorý ju odmenili jedným-dvoma vajčkami, ako bolo zvykom dať neveste, keď prvý raz po svadbe prišla do niektorého domu. Prvú nedeľu po svadbe išla do kostola v sprievode muža, jeho rodičov a obidvoch krstných matiek. V kostole sa postavila medzi *mladúšske nevesty*. Po skončení bohoslužieb čakali pred kostolom nevestini rodičia a pozvali dcéru aj zaťa na obed. Večer pripravili bohaté pohostenie aj pre svatovcov a zaťových krstných rodičov.

Nie je potrebné zvlášť zdôrazňovať, že svadba, rovnako ako iné zložky kultúry nikdy nebola nemenným komplexom úkonov, ale sa menila s celkovým vývojom spôsobu života a so zmenami, ktoré tento proces prinášal. Aj v rovnakom období boli v jednotlivých svadbách určité odchýlky, ktoré sa síce netýkali jej štruktúry, ale rôznych drobných úkonov, najmä takých, ktoré sa realizovali individuálne alebo čo v najužšom okruhu ľudí. Konečne významným činiteľom boli hospodárske možnosti rodín, ktorými sa riadilo trvanie svadby. U bohatých gazdov sa svadba nekončila v utorok v noci, ale v stredu, resp. vo štvrtok ráno. Primerane časovým danostiam prebiehala obradná zložka buď v rýchlejšom, buď v pomalšom slede. Okrem množstva pohostenia sa rozdiel odrazil jedine v časovej kapacite, ktorú mohli svadobčania venovať tancu a rozličným hrám.

⁶¹ Muzikanti si pred svadbou dohodli celkovú výšku zárobku, započítavali sa však do neho peniaze, ktoré dostali od svadobčanov pri jednotlivých príležitostiach od začiatku svadby. Ženich preto málokedy doplácá z vlastných peňazí, obvykle mu ostala ešte aj časť sumy, ktorú dostal za radostník.

⁶² Svadobný obrad a hostina je spravidla

v obci, kde býva nevesta. Ak je ženich z inej obce, pride so svojimi svadobčanmi prenajatým autobusom.

⁶³ Výdavky svadobnej hostiny platia obidve rodiny spoločne. Aj pokiaľ ide o nápoje sa dohodnú, či sa bude piť viac víno alebo pálenka, ktoré sú zatiaľ vo väčšej obľube.

V súvislosti s rýchle sa meniacimi hospodárskymi, sociálnymi a kultúrnymi faktormi prekonal svadba v hontianskych obciach od konca 50. rokov väčšie zmeny ako kedykoľvek predtým. Dnešná svadba spája v sebe staršie domáce prvky, adekvátne transformované súčasným podmienkam s prvkami modernej mestskej svadby.

Mladí ľudia, prevažne zárobkovo činní, volia si svojich partnerov samostatne. Svadbe predchádza *zasnúbenie*, na ktoré pozývajú najbližších príbuzných z oboch strán, včítane krstných rodičov a mnohí ešte aj starejšieho. Pri tejto príležitosti si snúbenci vymenia obrúčky. Zásnuby sú v niektorých nedeľu v dome nevesty a s obľubou ich spájajú s príležitosťou jej narodenín alebo menín.

Pred svadbou rozosielať tlačené oznámenia, no okrem toho ešte v obci chodí družba, ktorému pozvaní dajú peniaze, obvykle 5–10 Kčs. Najbližších príbuzných chodia pozývať rodičia ženícha alebo nevesty, pretože ich súčasne žiadajú o výpomoc pri zabíjačke, pečení, varení a pod. V svadobných domoch začínajú piecť už v sobotu, týždeň pred svadbou, aby mali čím ponúkať ľudí, ktorí už od nedele prinášajú najrozmanitejšie naturálie. Nielen tí, ktorí sú pozvaní na svadbu, ale aj susedia a známi prinášajú múku, cukor, ryžu, rastlinné tuky, maslo, vajcia, kakao, rezance a iné cestoviny, rajčiakový pretlak, horčicu, zaváraniny, mak, orechy a pod. Každému odkroja kus bieleho koláča a pridajú 5–6 zákuskov. Príbuzní, ktorých pozvali na svadbu, prinášajú pre mladý pár dary či už vecné alebo peniaze. Ich výšku, vcelku značnú, určuje aj príbuzenský vzťah darcu k obdarovanému. Napríklad v Senohrade birmovní rodičia dávajú 2000 Kčs v hotovosti a sobášne šaty a topánky. Krstná matka dáva 1000 Kčs, bielu dederonovú košeľu a posteľné plachty, alebo ak ide o nevestu okrem peňazí obliečky na periny. Okrem toho rovnako birmovní, ako aj krstná matka prinesie hus alebo morku. Ďalší príbuzní dávajú po 500–300 Kčs a sliepku alebo kohúta.

Od pondelka v svadobných domoch pripravujú trvanlivejšie pečivo vo veľkých množstvách svadobné koláče z kysnutého cesta pečú v piatok a v ten istý deň začínajú s prípravou mäsitých jedál.

V sobotu ráno pred sobášom prichádzajú hostia do svadobných domov. Každý donesie v kartónovej krabici tortu alebo koláče. Preberá ich svadobná matka, ktorá na krabicu hneď napíše meno darcu, pretože po svadbe mu ju zase vráti naplnenú zákuskami. Pred ôsmou alebo deviatou hodinou, podľa toho, na kedy je určený obrad,

stretnú sa snúbenci so svojimi svadobnými družinami pred budovou MNV. Od konca 60. rokov je nevesta oblečená v dlhých bielych šatách, na hlave s vencem, ktorý sa kupuje hotový, rovnako ako pierko pre ženícha a družbov. Ženích je oblečený v sviatočnom čiernom obleku.

Na obrad ide nevesta s družbou a ženích s družicou. S nimi idú svedkovia, rodičia a niekoľko ďalších svadobčanov. Ostatní čakajú pred budovou, kde krstné matky rozdávať okolostojacim koláče. Z MNV idú všetci na cirkevný obrad do kostola, kde je sprievod a rozdelenie svadobčanov rovnaké ako pri predchádzajúcom obrade.⁶² Po zápise na fare odídu všetci do kultúrneho domu, kde je pripravená bohatá svadobná hostina. Mäsité jedlá, prílohy i koláče sú na misách vkusne upravené a nápadne ozdobené. Z nápojov sú obľúbené rôzne destiláty, najmä slivovica, ražňovica, hruškovica, čerešňovica, pivo, víno, kofola, malinovka, sóda a minerálne vody.⁶³

Po skončení hostiny odíde nevesta do rodičovského domu, kde sa prezlečie a kde ju zavijú do čepca. Taktó ju potom krstné matky privedú späť a nasleduje *vikrúcanka*. Nevesta tancuje najprv s mužom, potom ju berú do tanca rad-radom ostatní. Každý hneď ako s nevestou prestal tancovať položí do klobúka na stole 50–100 Kčs. Po tanci nasleduje ďalšia časť svadobnej hostiny, len s tým rozdielom, že kým prvú doniesli z nevestinho domu, druhú dávajú ženichovi rodičia. Po jedle sa opäť tancuje až do nedele rána. Svadobčania sa cestou zastavia v svadobnom dome, kde majú pripravenú výslužku.

V nedeľu na obed je ešte v svadobných domoch pohostenie pre tých, ktorí pomáhali pri svadbe. V pondelok roznášajú susedom a známym, ktorí neboli na svadbe, mäso a koláče, nezriedka aj prebytočné naturálie. V utorok večer potom buď v nevestinom dome, buď u ženícha, prípadne aj u oboch robia páračky z hydiny, ktorú zarezali na svadbu. Najbližšiu nedeľu idú mladí s rodičmi ku svokrovecom na návštevu.

Retrospektívna rekonštrukcia svadby v troch hontianskych obciach približne od konca minulého storočia ukazuje, že v staršej fáze uvedenej etapy sa zvyky a obrady tohto zvykoslovného komplexu sústreďovali na nasledovné momenty:

A. V PREDSVADOBNOM OBDOBÍ

1. Prieskum názorov predovšetkým rodičov, potom aj priamo zainteresovaných osôb na možnosť manželského zväzku.

2. Vyjadrenie súhlasu a odovzdanie peňažnej zálohy tomu zo snúbencov, ktorý má odísť z rodičovského domu.

3. Potvrdenie sľubu pred svedkami.

4. Úkony zviazané s organizáciou a materiálnoú prípravou svadby (pozývanie svadobčanov, príprava perín, pečenie koláčov, príprava venca a ďalších atribútov).

B. V PRIEBEHU VLASTNEJ SVADBY:

1. Zábava v svadobnom dome pre tých, ktorí neboli na svadbu pozvaní a príchod svadobčanov.

2. Zobudenie nevesty rozlúčkovými piesňami a obliekanie na sobáš.

3. Odoslanie košiel ženichovi, pomoc pri obliekaní.

4. Magicko-antikoncepčné úkony nevesty pred odchodom na sobáš.

5. Úkony spojené s cestou obidvoch družín na sobáš a návrat do rodičovských domov.

6. Príchod ženichovej družiny (v najstarších obdobiach bez ženicha) pre nevestu. Bránenie vstupu do domu.

7. Odovzdanie nevesty ženichovej družine. Rozlúčka s dievčatmi, priateľkami nevesty. Zábava a hostina v nevestinom dome.

8. Rozlúčka nevesty (resp. ženicha, ak išiel bývať k neveste) s rodičovským domom. Symbolické prepúšťanie odchádzajúceho z otcovej prámoci (popod nohu).

9. Príchod nevesty do ženichovho domu (v starších obdobiach hľadanie ženicha). Úkony zaisťujúce jej zdravie, plodnosť, šťastie, bohatstvo a návyk na nový dom.

10. Odvedenie nevesty do komory. Snímanie venca a ukladanie mladého páru.

11. Obliekanie mladomanželov a čepčenie nevesty.

12. Úkony spojené s príchodom nevesty po zavíjaní medzi svadobčanov. Obradný tanec s manželovými príbuznými.

13. Úvod nevesty a návrat do mužovho domu.

14. Príchod nevestiných príbuzných. Rozdávanie nevestiných darov mužovej rodine.

15. Hlavná svadobná hostina a ukončenie svadby.

Vzhľadom na množstvo hostí, časté podávanie jedál a výmenu darov medzi širokým príbuzenstvom bola svadba mimoriadne nákladná. Hlavná farcha výdavkov spočívala na rodičoch snúbencov, no istú výpomoc tradične poskytovali všetci, ktorí sa na svadbe zúčastnili. Neobvykle vyvinutá bola aj zábavná zložka. Okrem tanca to boli obradné i zábavné piesne, žarty, hry, maškary, žartovné vinše čiastočne eroticky ladené a podobne.

Niektoré tradičné prvky nachádzame aj v súčasnej svadbe, ktorá sa z pôvodných štyroch dní skrátila na dva dni. Je napríklad zaujímavé, že hoci mladí ľudia už dávnejšie nenosia kroj, a nevesta sa sobáši v dlhých bielych šatách, po svadobnej hostine sa preoblečie do kroja a založia jej čepiec. Využívajú sa aj tradičné formy zábavy. S hospodárskymi možnosťami neobyčajne vzrástla aj hodnota peňažných a vecných darov mladému páru, a čo je pozoruhodné, pomoc celej obce pri príprave svadobnej hostiny. Bude nesporne zaujímavé sledovať ďalší proces formovania tohto významného rodinného obradu.

HOCHZEITSBRÄUCHE IN DREI HONT GEMEINDEN

Zusammenfassung

Die retrospektive Rekonstruktion der Hochzeit in den drei Hont Gemeinden (in Dačov Lom, Cerovo und Senohrad) zeigt zirka seit dem Ende des vergangenen Jahrhunderts, daß in der älteren Phase der angegebenen Epoche die Bräuche und Riten dieses Brauchtumskomplexes sich zu folgenden Momenten konzentrierten:

A. In der Vorhochzeitsperiode:

1. Durchforschen der Meinung in der ersten Reihe der Eltern, dann auch der direkt eininteressierten Personen über die Möglichkeit des Ehebündnisses.

2. Äußerung der Zustimmung und Übergabe einer Geldsumme demjenigen von den Verlobten, der aus dem Elternhaus weggehen soll.

3. Bestätigen des Versprechens vor den Zeugen.

4. Verrichtungen, die mit der Organisation und materieller Vorbereitung der Hochzeit zu tun haben (Einladen der Hochzeitsgäste, Bereiten von Federbett, Backen der Kuchen, Zurichten des Kranzes und weiterer Attribute).

B. Im Verlauf der Hochzeit:

1. Unterhaltung in dem Hochzeitshaus für diejenigen, die auf die Hochzeit nicht eingeladen wurden und Ankunft der Hochzeitsgäste.

2. Aufwecken der Braut mit Abschiedsliedern und Ankleiden für die Hochzeit.

3. Absenden der Hemden dem Bräutigam, Hilfe bei dem Ankleiden.

4. Magische Antikonzeptionsverrichtungen der Braut vor der Hochzeit.

5. Verrichtungen, die mit dem Fortgehen beider Gruppen zur Hochzeit und mit der Rückkehr ins Elternhaus verbunden sind.

6. Ankunft des Bräutigamsgefolges (in den ältesten Zeiten ohne Bräutigam) für die Braut. Vorbeugen des Eintrittes ins Haus.

7. Überreichen der Braut dem Bräutigamsgefolge. Abschied von den Mädchen, den Brautfreundinnen. Unterhaltung und Gastmahl im Hause der Braut.

8. Abschied der Braut (resp. des Bräutigams, falls er zur Braut wohnen wegging) von dem Elternhaus. Symbolische Entlassung des Weggehenden aus dem Vatersmachtbereich (unterhalb des Fußes).

9. Ankunft der Braut ins Haus des Bräutigams (in älteren Zeiten Suchen des Bräutigams). Verrichtungen, die ihre Gesundheit, Fruchtbarkeit, Glück, Reichtum und Angewöhnen auf das neue Haus sicherstellen.

10. Abführen der Braut in die Kammer. Kranz-

abnehmen und Legen des jungen Paares ins Bett.

11. Ankleiden der Jungverheirateten und Aufsetzen der Haube.

12. Verrichtungen, die mit der Ankunft der Braut unter die Hochzeitsgäste verbunden sind. Rituelier Tanz mit den Verwandten des Gatten.

13. Einsegnung der Braut und Rückkehr ins Haus des Gemahls.

14. Ankunft der Verwandten der Braut. Übergeben der Geschenke der Braut der Familie des Gemahls.

15. Hochzeitsessen und Beendigen der Hochzeit.

Mit Rücksicht auf große Menge von Gästen, öfteres Servieren von Speisen und den Geschenke-austausch unter den Verwandten, war die Hochzeit außerordentlich kostspielig. Der hauptsächlichste Kostenaufwand beruhte auf den Eltern der Verlobten. Doch eine bestimmte Hilfe boten alle, die an der Hochzeit teilnahmen. Ungewöhnlich entwickelt war auch die Unterhaltungskomponente. Außer dem Tanz waren es zeremonielle und lustige Lieder, Scherze, Spiele, Masken, scherzhafte Wünsche teilweise erotisch gestimmt u. ä.

Einige traditionelle Elemente finden wir auch in der gegenwärtigen Hochzeit, welche sich aus ursprünglich vier Tagen auf zwei gekürzt hat. Es ist zum Beispiel interessant, daß obwohl junge Leute schon längst die Tracht nicht tragen und die Braut im langen weißen Kleid getraut wird, nach dem Hochzeitsessen kleidet sie sich um und die Haube wird ihr aufgesetzt. Es werden auch traditionelle Unterhaltungsformen ausgenützt. Mit den ökonomischen Möglichkeiten wuchs außerordentlich auch der Wert der Geld- und Sachgeschenke für den jungen Paar und was auch sehr bemerkenswert ist, die Hilfe der ganzen Gemeinde bei der Vorbereitung des Hochzeitsessens. Es wird ohne Frage sehr interessant sein, den weiteren Prozess bei dem Formieren dieser bedeutungsvollen Familienzeremonie zu verfolgen.

СЛОВАЦКАЯ ЭТНОГРАФИЯ

Журнал Словацкой Академии Наук

Год издания 22, 1974, № 2

Издаётся четыре раза в год

«ВЕДА», издательство Словацкой Академии Наук

Редакторы Д-р Боžена Филова и Павол Стано

Адрес редакции: 884 16 Братислава, Клеменсова 27

SLOWAKISCHE VOLKSKUNDE

Zeitschrift der Slowakischen Akademie der Wissenschaften

Jahrgang 22, 1974, Nr. 2. Erscheint viermal im Jahre

Herausgegeben vom VEDA, Verlag der Slowakischen Akademie der Wissenschaften

Redakteure PhDr. Božena Filová und Pavol Stano

Redaktion: 884 16 Bratislava, Klemensova 27

SLOVAK ETHNOGRAPHY

Journal of the Slovak Academy of Sciences

Volume 22, 1974, No. 2.

Published quarterly by VEDA, the Publishing House of the Slovak Academy of Sciences

Managing Editors PhDr. Božena Filová and Pavol Stano

Editor: 884 16 Bratislava, Klemensova 27, Czechoslovakia

L'ETHNOGRAPHIE SLOVAQUE

Revue de l'Académie slovaque des sciences

Anné 22, 1974, No. 2. Parait quatre fois par an Editions de VEDA, maison d'édition de l'Académie slovaque des sciences

Rédacteurs: PhDr. Božena Filová et Pavol Stano

Rédaction: 884 16 Bratislava, Klemensova 27

SLOVENSKÝ NÁRODOPIŠ

Časopis Slovenskej akadémie vied

Ročník 22, 1974, číslo 2. — Vychádza štyri razy do roka

Vydáva VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied

Hlavná redaktorka PhDr. Božena Filová

Výkonný redaktor Pavol Stano

Redakčná rada: Prof. dr. Rudolf Bednárík, dr. Soňa Burlasová, dr. Emília Horváthová, dr. Soňa Kovačevičová, dr. Michal Markuš, doc. dr. Ján Michálek, dr. Ján Mjartan, doc. dr. Štefan Mruškovič, dr. Viera Nosáľová, doc. dr. Ján Podolák. Výtvarná redaktorka Viera Miková

Redakcia: 884 16 Bratislava, Klemensova 27

Vytlačili Tlačiarne Slovenského národného povstania, n. p., Martin

Jednotlivé číslo Kčs 20,—; celoročné predplatné Kčs 80,—

Výmer SÚTI č. 8/6

Rozširuje Poštová novinová služba, objednávky a predplatné prijíma PNS — ústredná expedícia tlače, administrácia odbornej tlače, Gottwaldovo nám. 48, Bratislava. Možno objednať aj na každej pošte alebo u doručovateľa. Objednávky do zahraničia vybavuje PNS — ústredná expedícia tlače, Bratislava, Gottwaldovo nám. 48/VII

© VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1974

Distributed in the Socialist countries by SLOVART Ltd., Leningradská 11, Bratislava, Czechoslovakia. Distributed in West Germany and West Berlin by KUBON UND SAGNER, D-8000 München 34, Postfach 68, Bundesrepublik Deutschland. For all other countries, distribution rights are held by JOHN BENJAMINS, N. V., Periodical Trade, 54 Warmoesstraat, Amsterdam, Netherlands.